

HRVATSKO GOSPODARSTVO

Prof. dr. sc. Vladimir Čavrak
Ekonomski fakultet Zagreb

Osnovne teme predavanja:

1. Povijesni aspekt – predtranzicijske veličine
2. Tranzicija i rat – velika transformacija
3. Makroekonomski pokazatelji suvremenog hrvatskog gospodarstva
4. Vanjskotrgovinska razmjena sa Makedonijom

HRVATSKO GOSPODARSTVO - ZNANSTVENO NASTAVNA DISCIPLINA

- Kolegij 4. god starog studija i 2. god novog studija (Bolonjskog)
- BAVI SE OPĆIM FUNKCIONIRANJEM CJELOKUPNE PRIVREDE
- OBUHVAĆA TRI SKUPA PITANJA:
 - (1) ekonomsku **strukturu**
 - (2) gospodarski **sustav**
 - (3) ekonomsku **politiku**

NACIONALNO GOSPODARSTVO

- **Jedinstven teritorij**
- **Jedinstven pravni sustav**
- **Ekonomska politika**

OHT 1.6

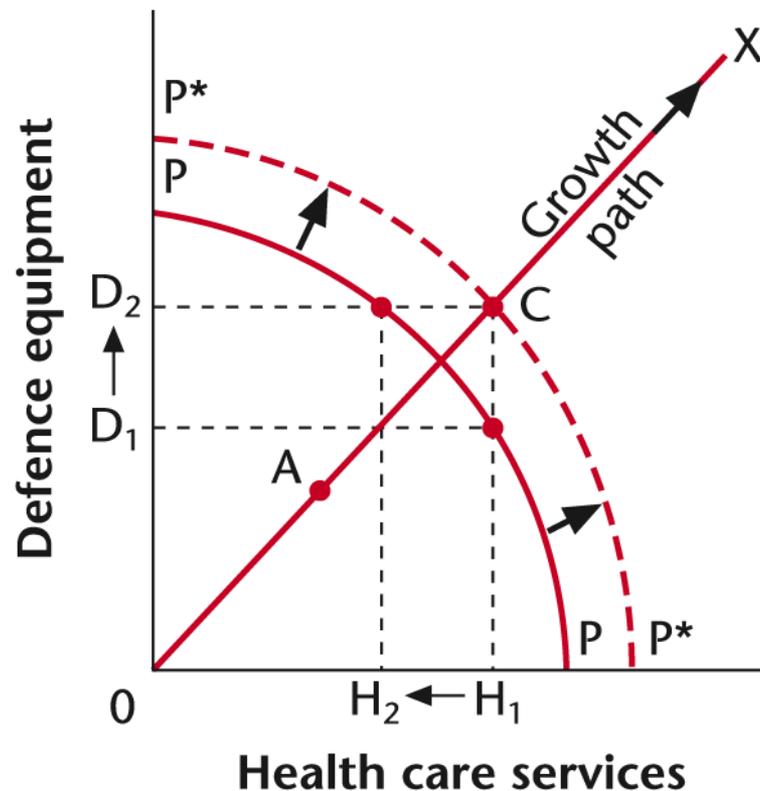

Figure 1.2 Production possibility curve

A *production possibility curve* shows the maximum output of two goods or services that can be obtained given an economy's current level of resources and assuming maximum efficiency in production.

HRVATSKO GOSPODARSTVO

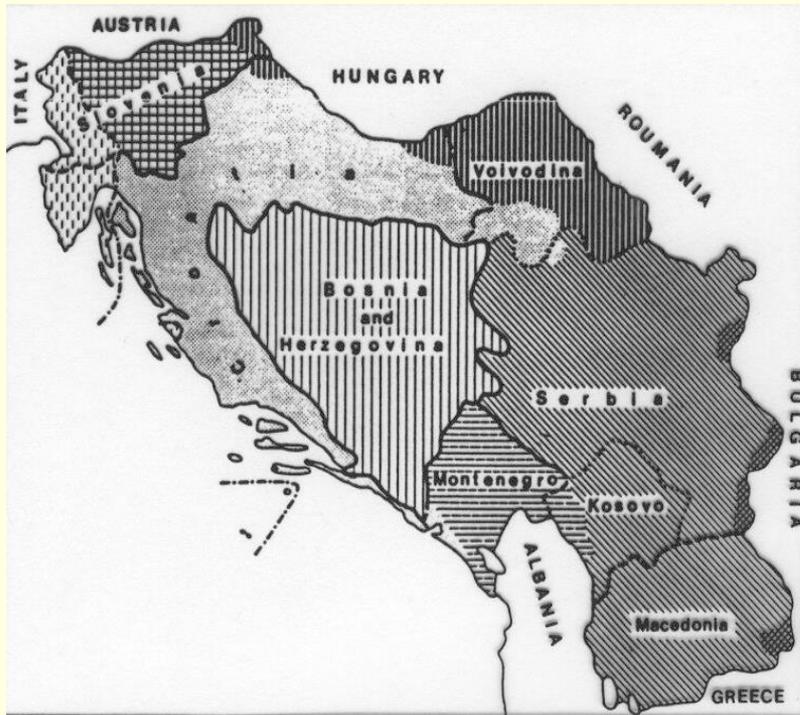
■ APLIKACIJA MAKROEKONOMIJE NA

- (a) KONKRETNOM
PROSTORU I
- (b) KONKRETNIM
POVIJESNIM
UVJETIMA

HRVATSKA U EUROPI

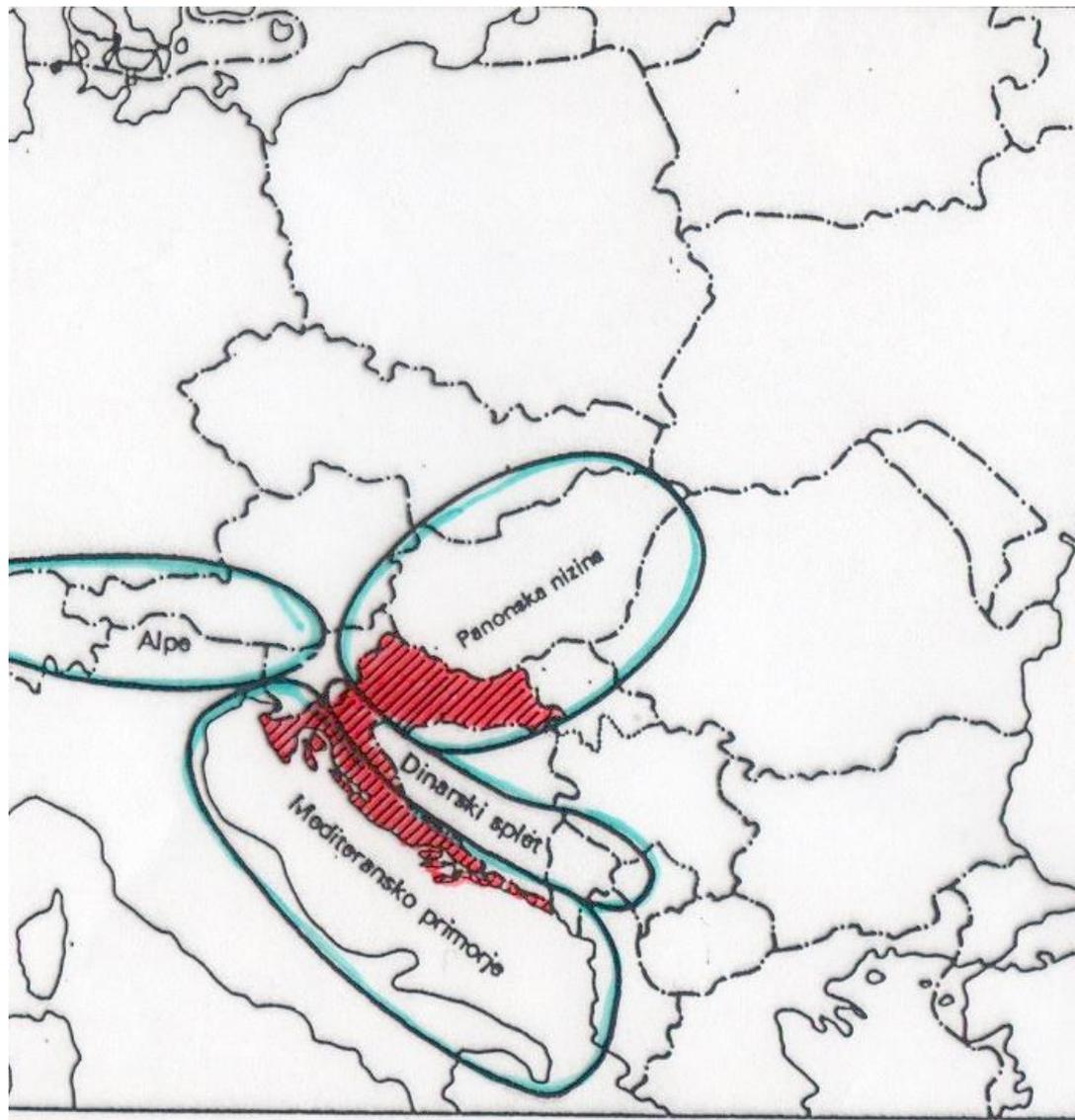
- 1,74% površine EU
- Veća od četiri zemlje EU (Luksemburg, Belgija, Nizozemska, Danska)
- 1,2% broja stanovnika EU
- HR ima prosječnu gustoću naseljenosti 79,6 st/km² (EU ima 115,6 st/km²)
- 1/3 BDP-a po stanovniku EU – čini 0,38% BDP-a EU (BDP cca 22 mlrd USD)
- BDP jugoistočne Europe – cca 500 mlrd USD (cca 7% EU ili skoro kao čitava Austrija)

Povijesni i susjedski kontekst

Prirodno geografske cjeline – ekonomska uloga geografije

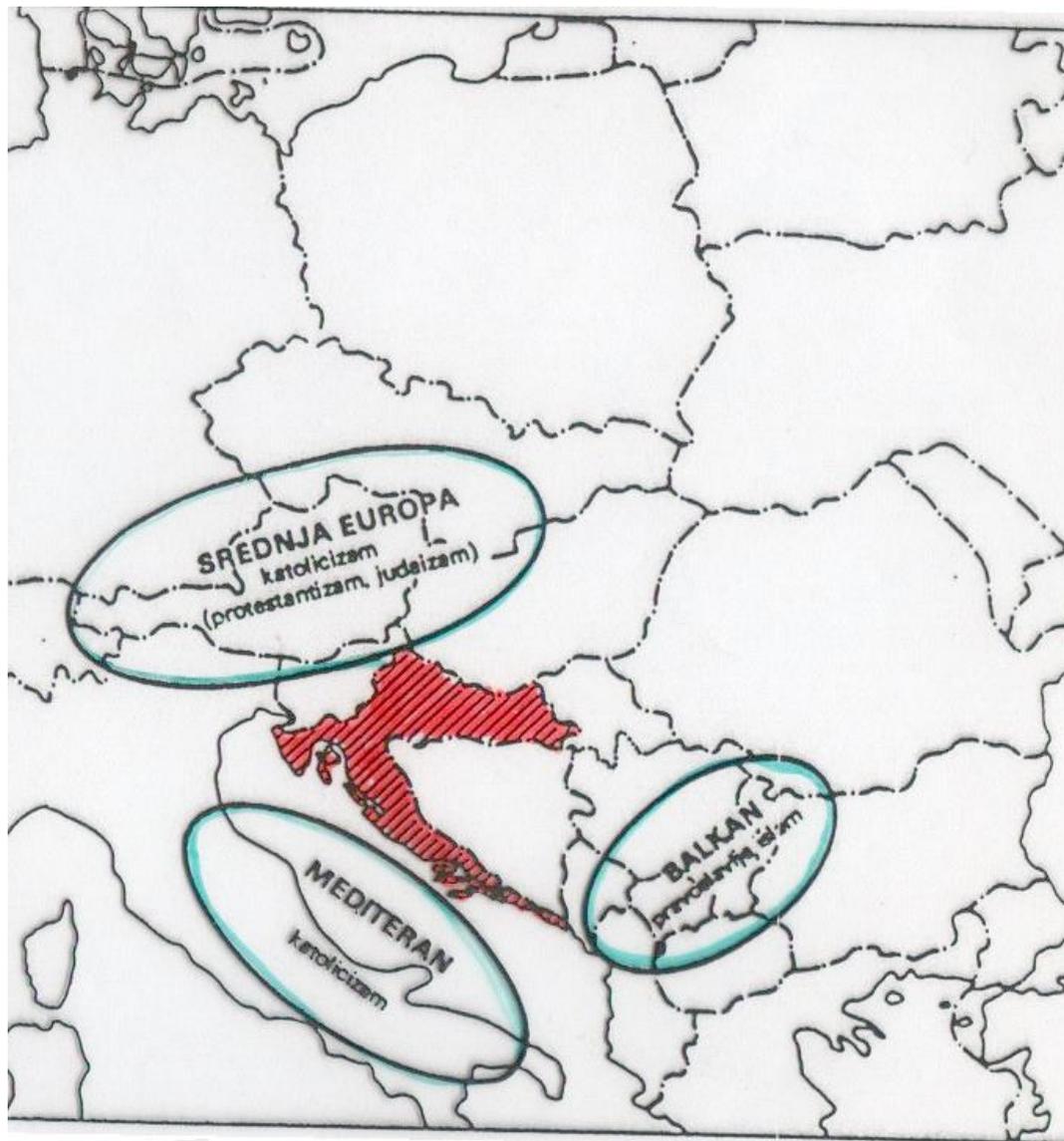
- **Panonska nizina**
- **Mediterransko primorje**
- **Dinarski splet**
- **Alpe**

.Prirodno-geografske cjeline

Kulturni krugovi

- **Srednja Europa** (katolicizam, protestantizam, judaizam)
- **Mediteran** (katolicizam)
- **Balkan** (pravoslavlje, islam)

Kulturni krugovi

“Stvaranje” teritorija Hrvatske

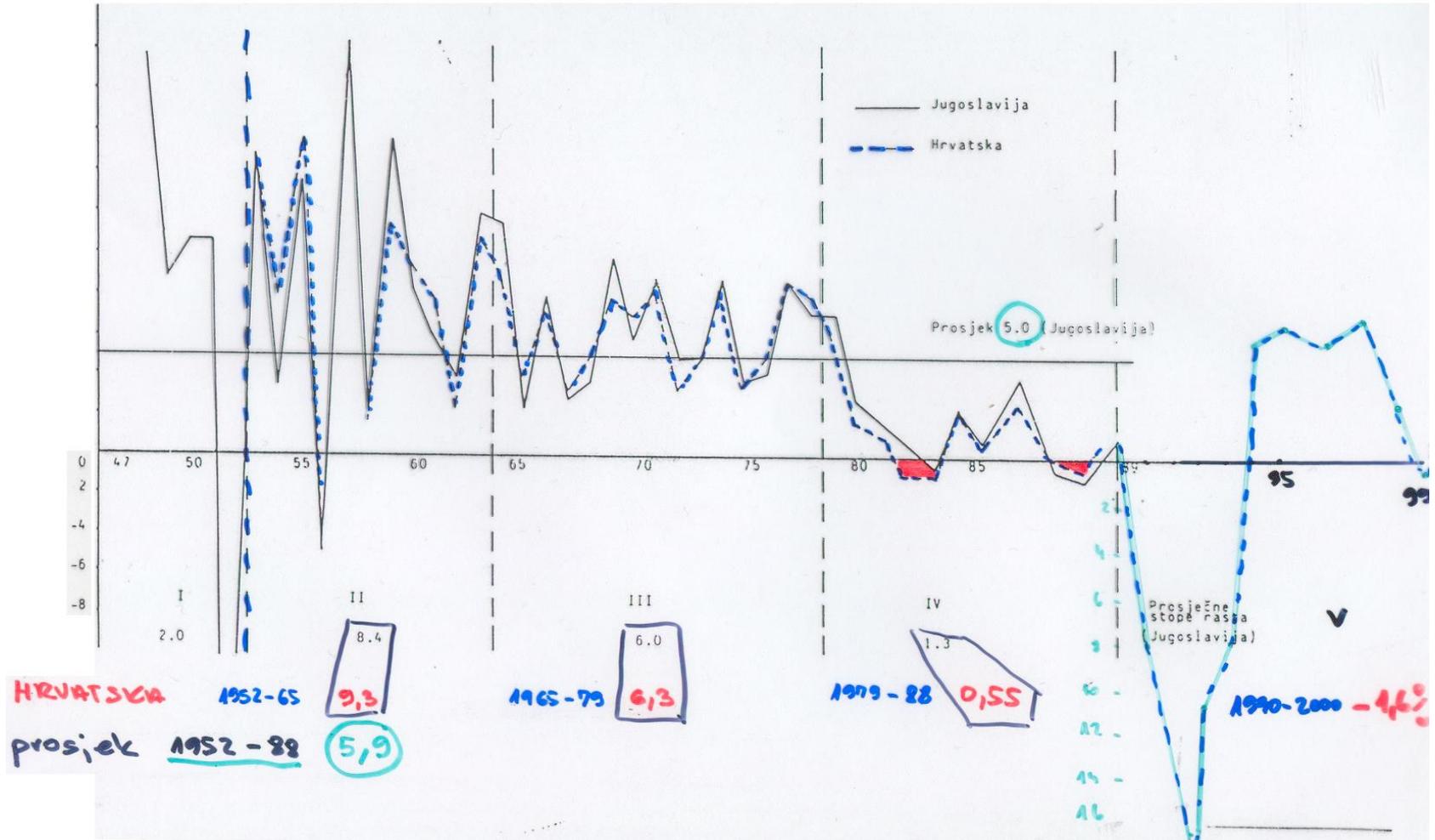
- **Austrougarska monarhija**
 - Banska Hrvatska – Ugarska;
 - Istra i Dalmacija – Austrija;
 - Hrvatsko-slavonska vojna krajina – poseban entitet
- **Država Slovenaca, Hrvata i Srba**
- **Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca**
- **Nezavisna država Hrvatska - NRH**
- **FNRJ (SFRJ)**
- **Republika Hrvatska**

Dugoročna obilježja razvoja ex-Yu:

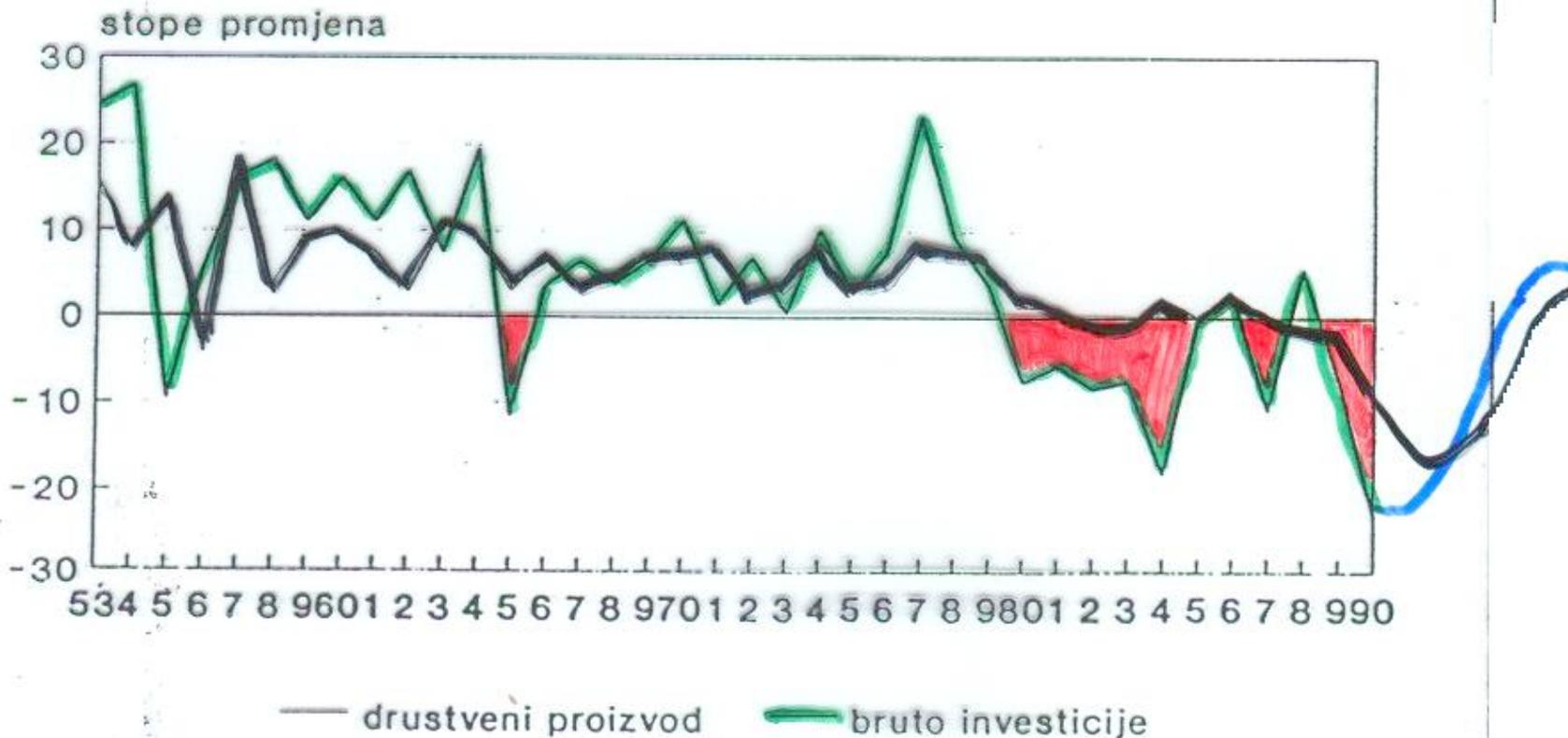
1. Od početka istovremeno postoje **integracijski i dezintegracijski** čimbenici (problem složene države – centralizacija decentralizacija)
2. Zajednica **nije nastala zbog ekonomskih razloga**
3. **Ustavne krize** svakih 10-15 godina
4. Ekonomska pitanja se prelamaju kroz nacionalna pitanja

Stope rasta 1945.-90.

KREIRANJE DRUŠTVENOG PROIZVODA (stope rasta u %)

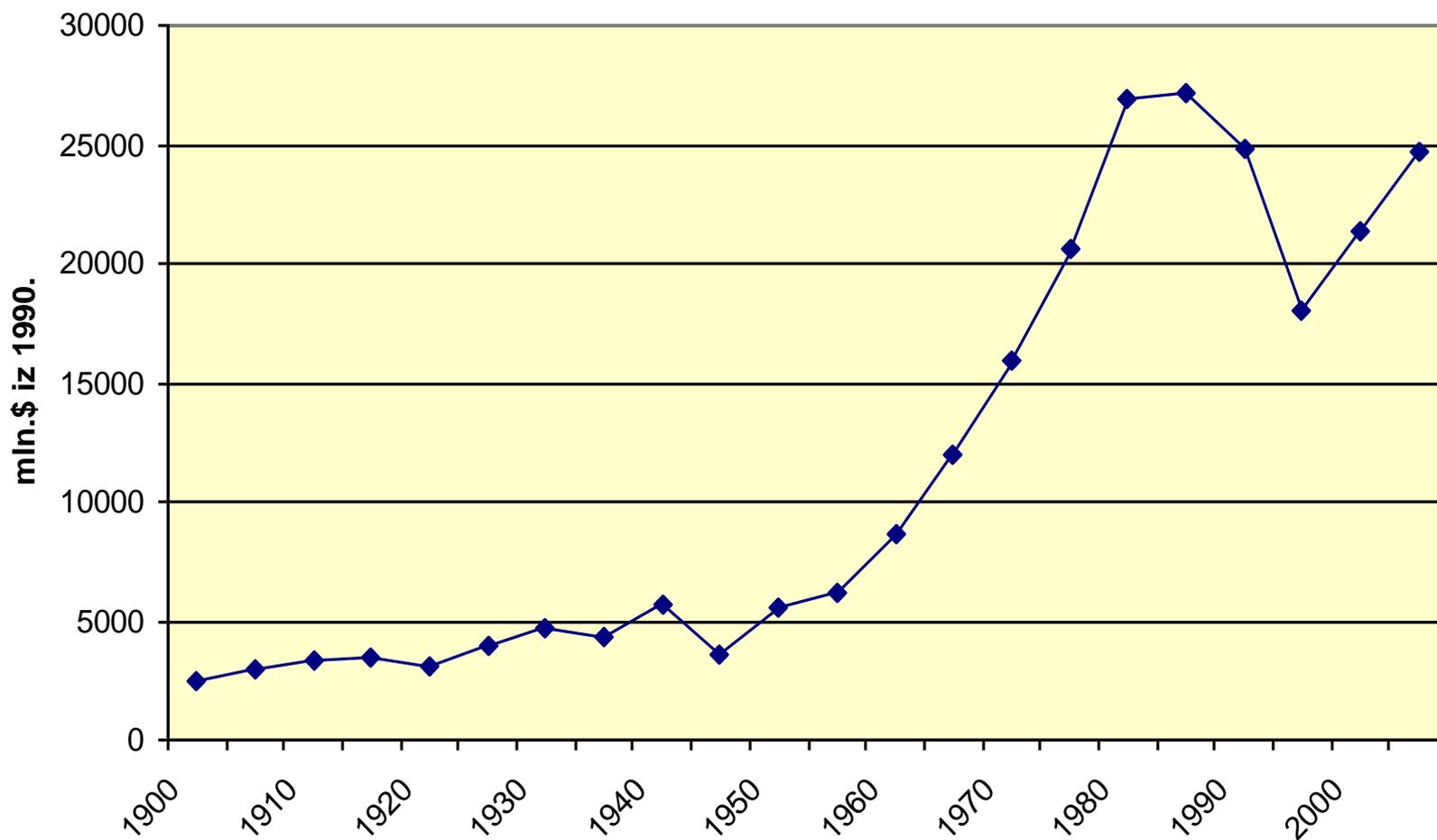

STOPE PROMJENA BRUTO INVESTICIJA I DRUSTVENOG PROIZVODA U RAZDOBLJU 1953-1990. GODINE

Izvor: službeni statistički podaci o društvenom proizvodu i bruto investicijama u cijenama 1972. godine

BDP Hrvatske 1900.-2003.

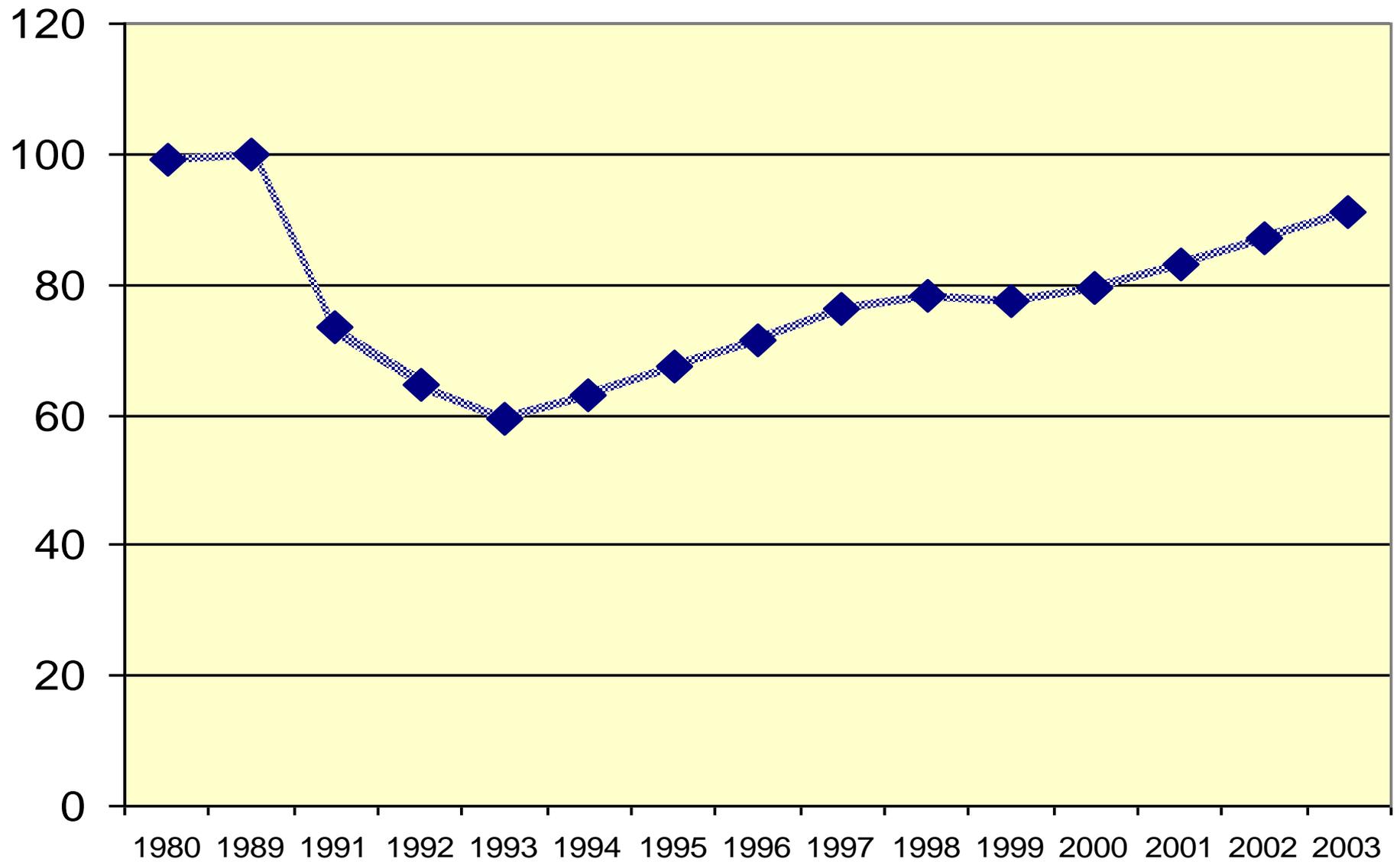
Sustav i politika nisu riješili!!!

1. Problem regionalne divergencije
2. Problem dugoročnog zaostajanja
3. Problem nestabilnosti
4. Problem deficita demokracije

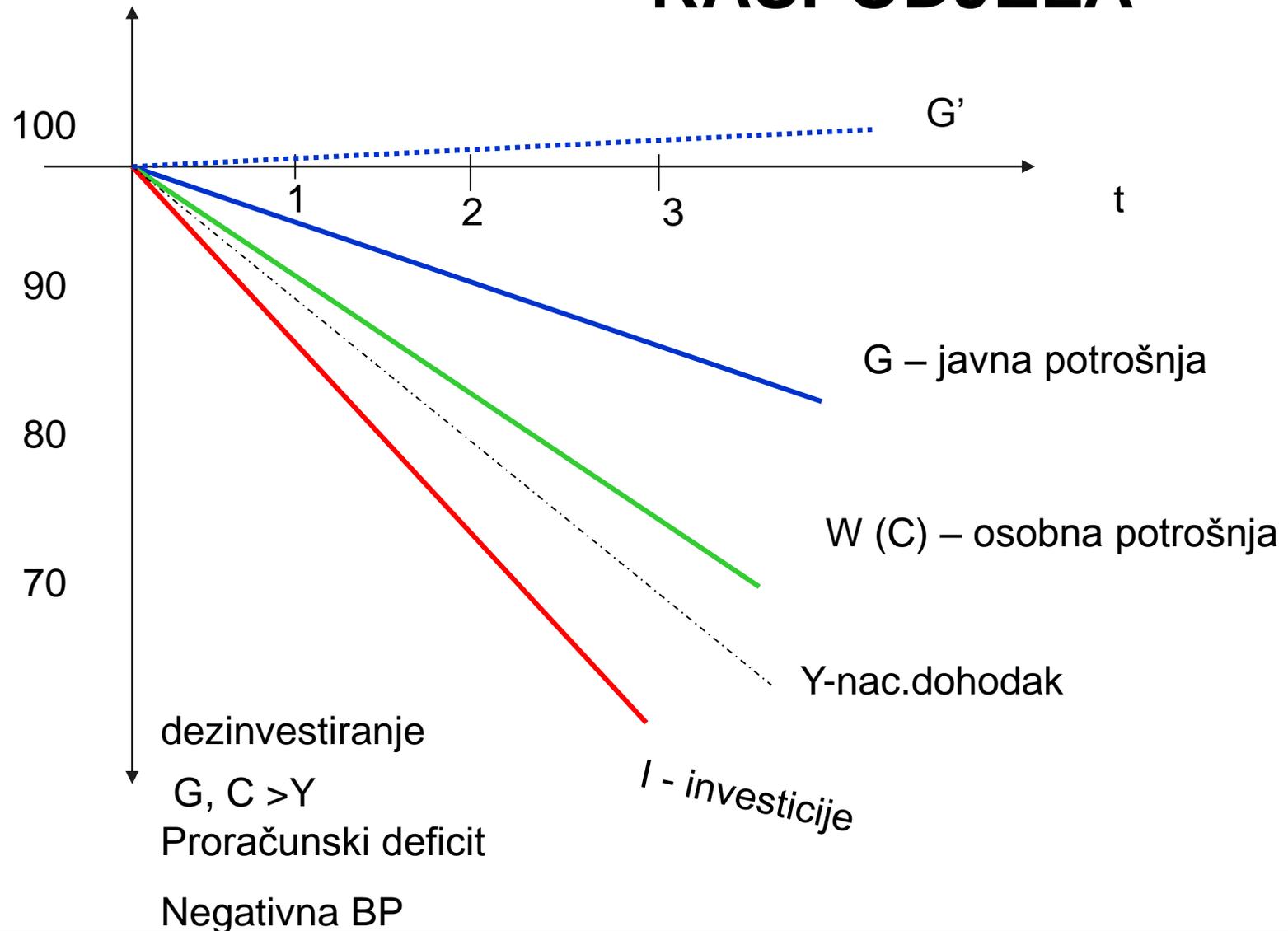
Umjesto popravka – suvremena Hrvatska TRANZICIJA

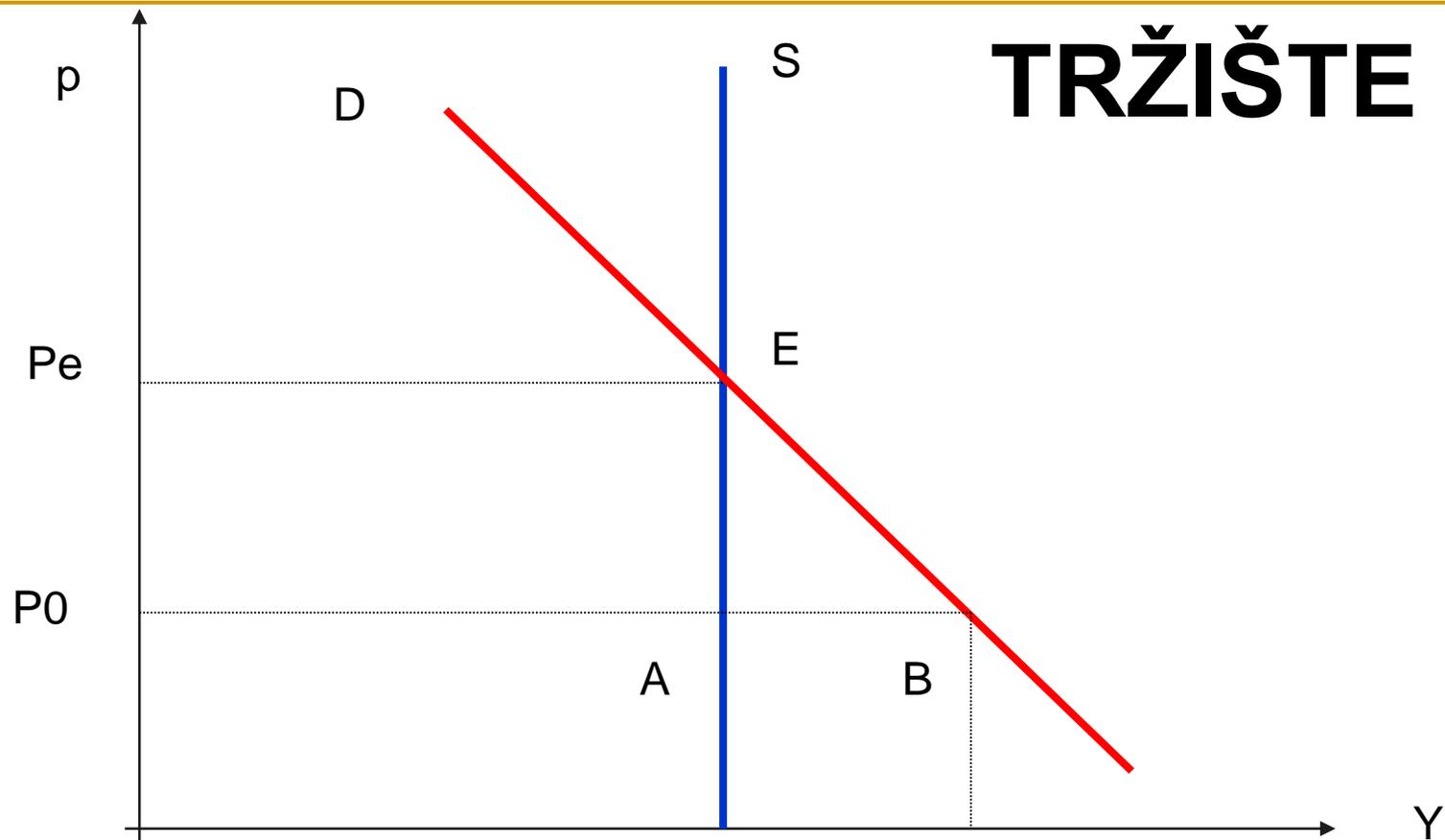
Realni BDP Hrvatske 1989=100

RASPODJELA

TRŽIŠTE (1)

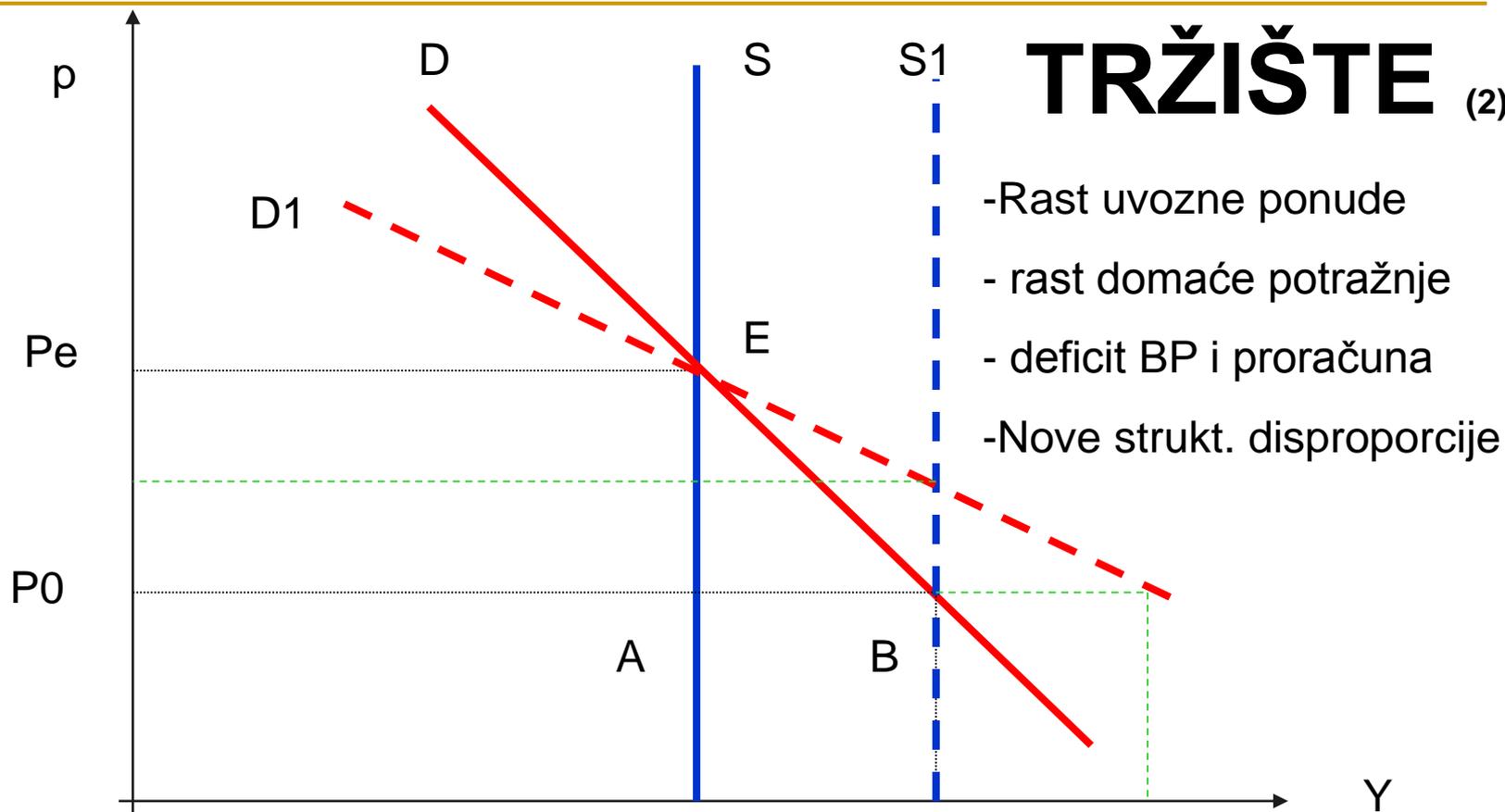
P_0 – bivše soc. države (akt. cijene)

AB – manjak robe; Uvoz, BP negativna

P_e – ravnot. cijene više od stvarnih

AE – spremnost na netržišne napore čekanja i sl.

TRŽIŠTE (2)

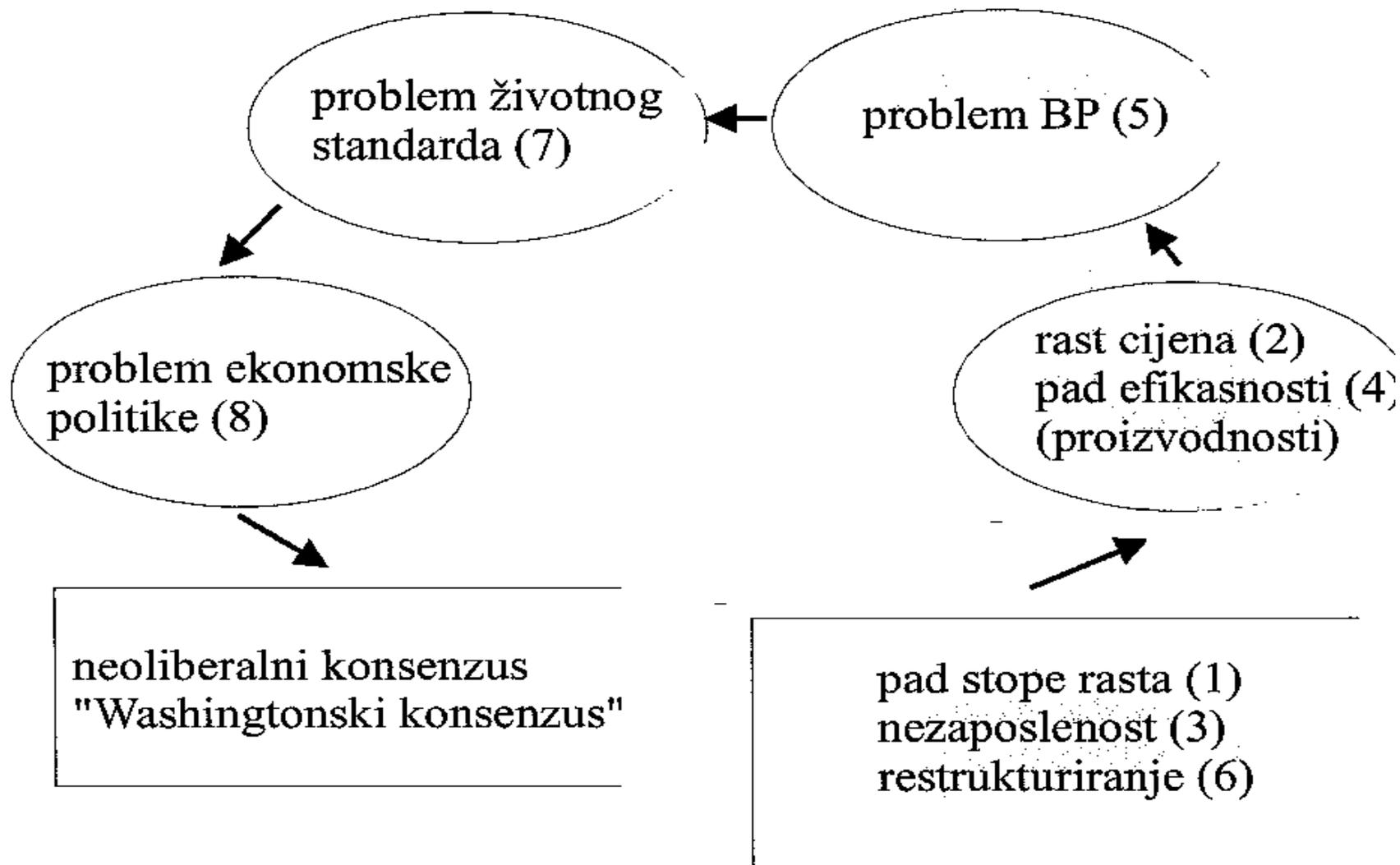
P_0 – bivše soc. države (akt. cijene)

AB – manjak robe; Uvoz, BP negativna

P_e – ravnot. cijene više od stvarnih

AE – spremnost na netržišne napore čekanja i sl.

Problemi ekonomske politike u tranziciji

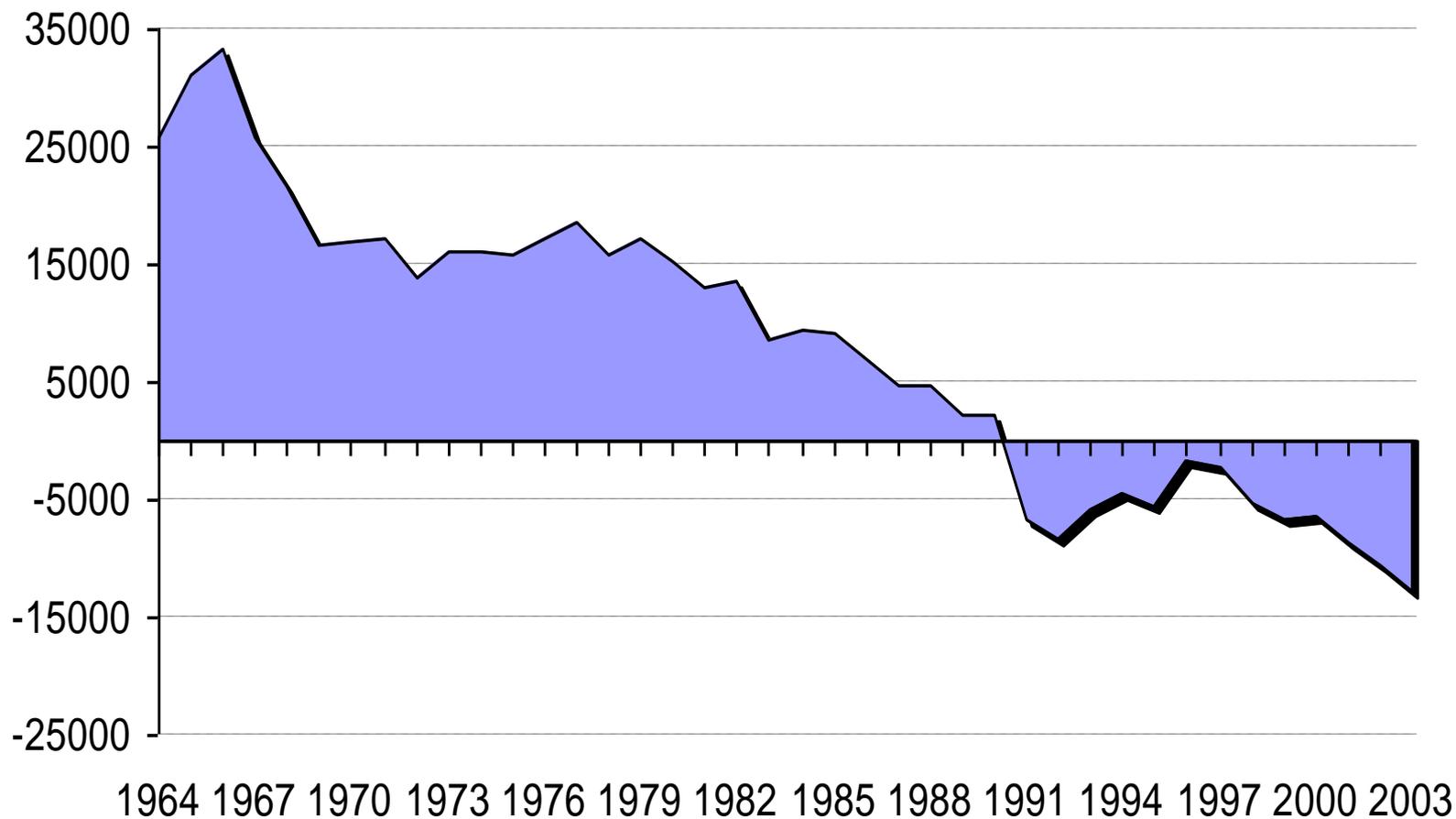

“Začarani krug tranzicije”

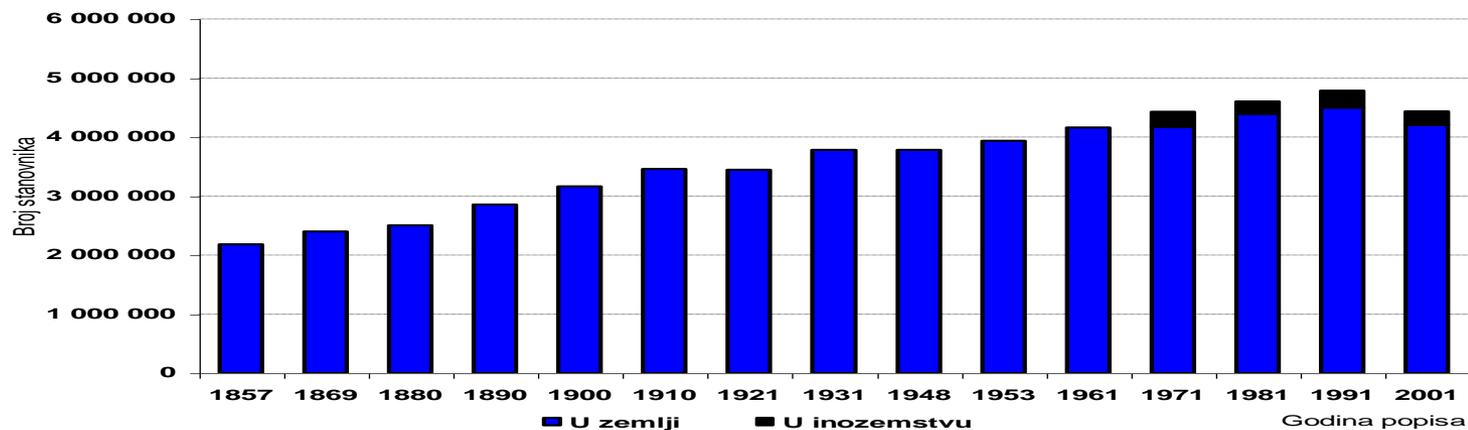

- (1) niska efikasnost (q) → (2) niska proizvodnja (Q) →
- (3) manji dohodak (Y) → (4) niske plaće (w) →
- (5) manja štednja (S) → (6) manje investicije (I) →
- (7) nedostatak kapitala (K) → niska efikasnost (q)

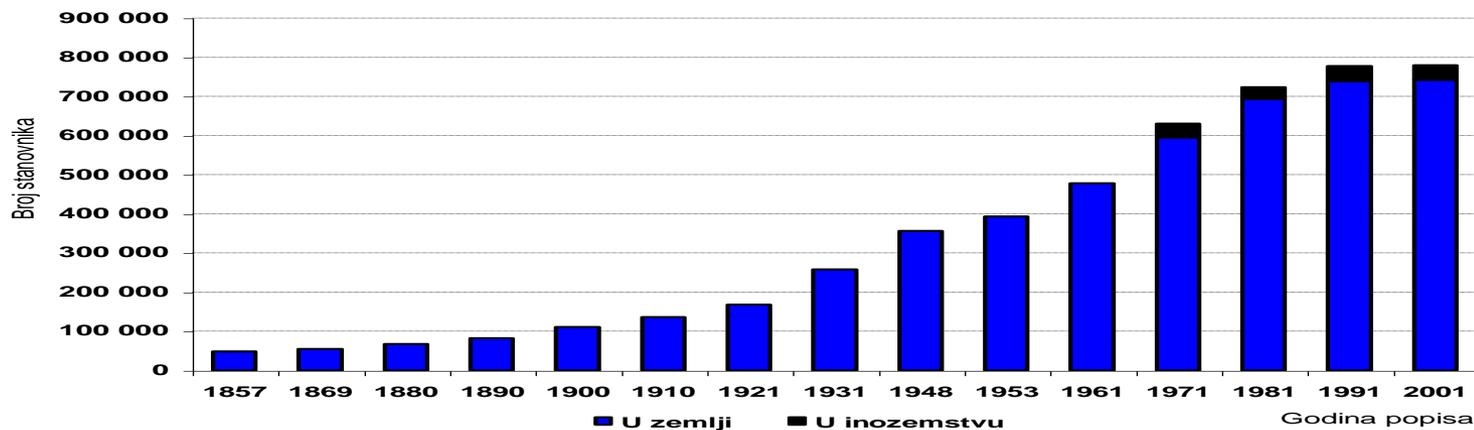
Hrvatska - prirodno kretanje

Grafikon br. 2.
UKUPNO KRETANJE BROJA STANOVNIKA
REPUBLIKE HRVATSKE 1857.-2001.

Grafikon br. 3.
UKUPNO KRETANJE BROJA STANOVNIKA
GRADA ZAGREBA 1857.-2001.

Glavni problemi i područja tranzicije

- Pluralizam vlasništva
- Pluralizam tržišta
- Makroekonomsko okruženje i ekonomska politika
- Tranzicija poduzeća i razvoj poduzetništva
- Tranzicija političkog ustrojstva

Glavna ograničenja tranzicije

- Zakonodavni okvir
- Postojeće institucije
- Materijalni okviri
- Gospodarska struktura
- Znanje
- Tehnologija
- Društvena svijest
- Opasnost od “interesnih skupina” (J. Sachs)

Tranzicija vlasništva ⁽¹⁾

- **Mogućnosti:**
 - Prodaja
 - Prijenos vlasništva na državu
 - Besplatna podjela
- **Glavno ograničenje: NISKA KUPOVNA MOĆ**
- **Pitanje pravednosti:** radnici stvarali – država prodaje i prihoduje
- **Tržište** prodaje – DEFEKTNO – ponuda nadmašuje potražnju

Tranzicija vlasništva (2)

- **Moguće deformacije i suboptimalni rezultati**
 - Nejasna imovinska struktura
 - Nedostatak kontrole
 - Oprečna uloga države (sama sebe mora demonopolizirati)
- **Milton Friedman: “odnosi vlasništva nisu odnosi među stvarima nego odnosi među ljudima”**

Tranzicija vlasništva u Hrvatskoj

- Bilanca stanja hrvatskog gospodarstva (31.12.1990.) = **48 mlrd USD**

- Struktura aktive:

■ Stalni kapital	58%	27 mlrd \$
■ Zalihe	12%	6 mlrd \$
■ Potraživanja	28%	13 mlrd \$
■ Novac	2%	2 mlrd \$

- Struktura pasive:

■ Vlastiti kapital	56%	27 mlrd \$
■ Dugoročne obveze	8%	4 mlrd \$
■ Kratkoročne obveze	36%	17 mlrd \$

BILANCA STANJA, 1990.

AKTIVA

PASIVA

STALNA SREDSTVA (58%)	VLASTI KAPITAL (56%)
ZALIHE (12%)	DUGOROČNI KREDITI (8%)
POTRAŽIVANJA (28%)	KRATKOROČNI KREDITI (36%)
NOVAC (2%)	

Pokazatelji efikasnosti (1990.)

■ Stopa poslovnog dobitka	3,01%
■ Stopa neto dobitka	1,27%
■ Stopa prinosa na ukupna sredst.	3,52%
■ Stopa reproduktivne sposobnos.	5,16%

Kapital u pretvorbi i privatizaciji

- **Stalni kapital** **27 mlrd \$**
- **Procjene mogućnosti:**
 - Radnici mogli kupiti 5 mlrd \$ (?)
 - Pretvaranje duga u ulog 3 mlrd \$ (nelikvidnost)
- **Moguća ponuda na tržištu** **19 mlrd \$**
 - Realna tržišna vrijednost = 12 mlrd \$
- **Moguća potražnja na tržištu** **5 mlrd \$**
 - “rasprodaja” \approx 25% realne tržišne cijene

Rezultati pretvorbe i privatizacije

■ Novonastala d.d.	2553
■ Osnovna glavnica	10 mlrd \$
■ Broj dioničara	667483
■ Načini plaćanja:	
■ U kunama	14,3%
■ U “jakoj valuti”	11,0%
■ U obveznicama	4,5%
■ “Zamrznutim depozitima”	70,7%

KVANTIFICIRANJE MAKROEKONOMSKIH CILJEVA U HRVATSKOJ – povijest projekcija - lutanja

EIZ (1992.) – “povijesni maksimum” iz 1986. može se dostići do 2000. – to je impliciralo stopu rasta od **8%**

Svjetska banka (1997) – stopa rasta **5%** (1997-2006.)!+

EIZ (1997) – do 2006. – stopa rasta **2,5%** do **5%**

“Državno vodstvo” (1999) – stopu nezaposlenosti svesti u srednjoročnom razdoblju na **7-8%** (glavni savjetnik Predsjednika predviđao stopu rasta **5,6-6%**

Vlada (2000.-2003.) – stopa **4-5%** !+

“Hrvatska 21”:

(a) do 2005. dostići razvijene tranzicijske zemlje po BDPpc

(b) približiti se prosjeku EU i OECD po BDPpc

Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.

- 2006.-2009. 5,1%
- 2010.-2013. 7,3%

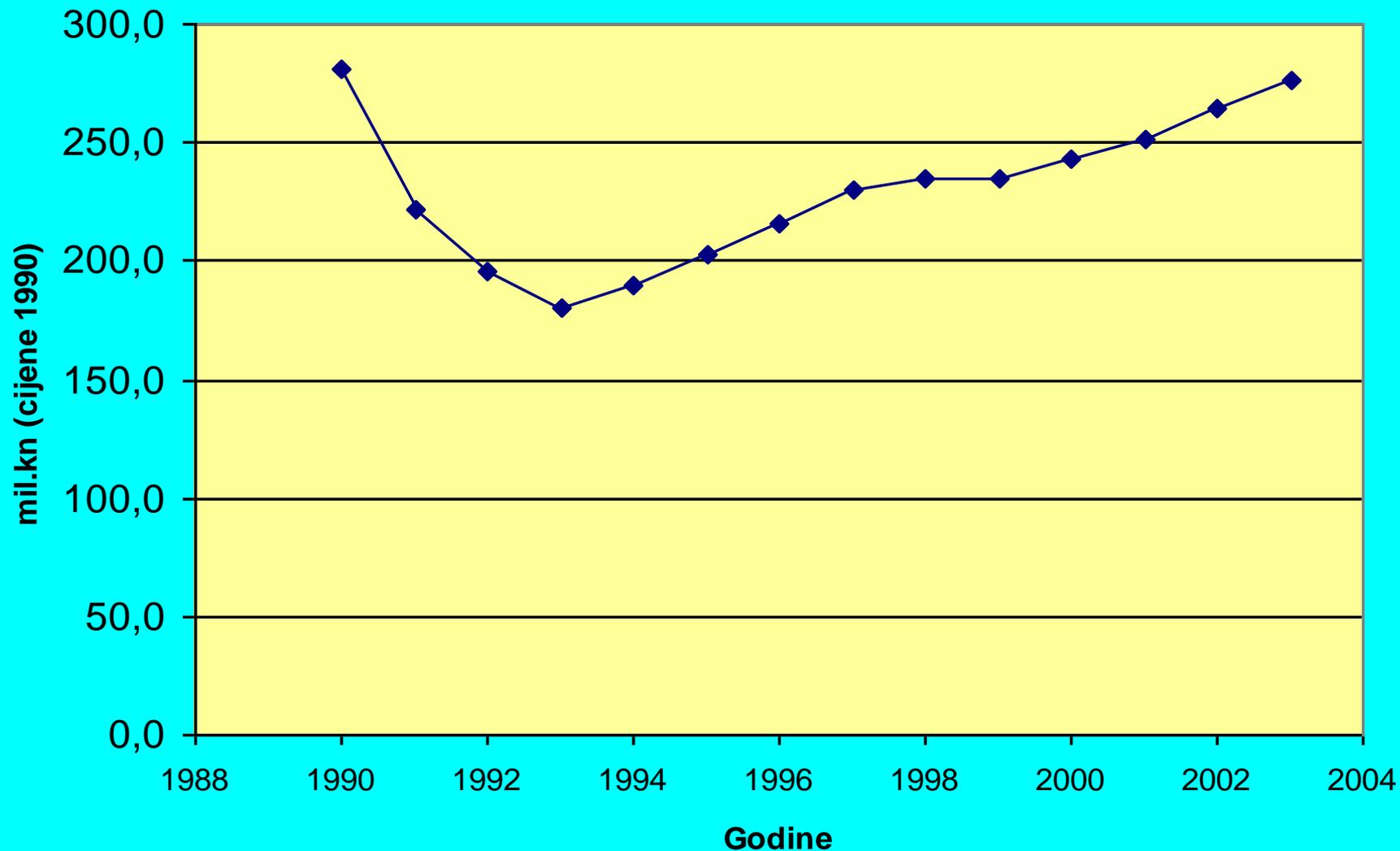
Projekcije za 2005. i ostvarenje

■ Vlada	6,0 %
■ MMF	3,4 %
■ UN (ECE)	3,8 %
■ OSTVARENO	4,3 %

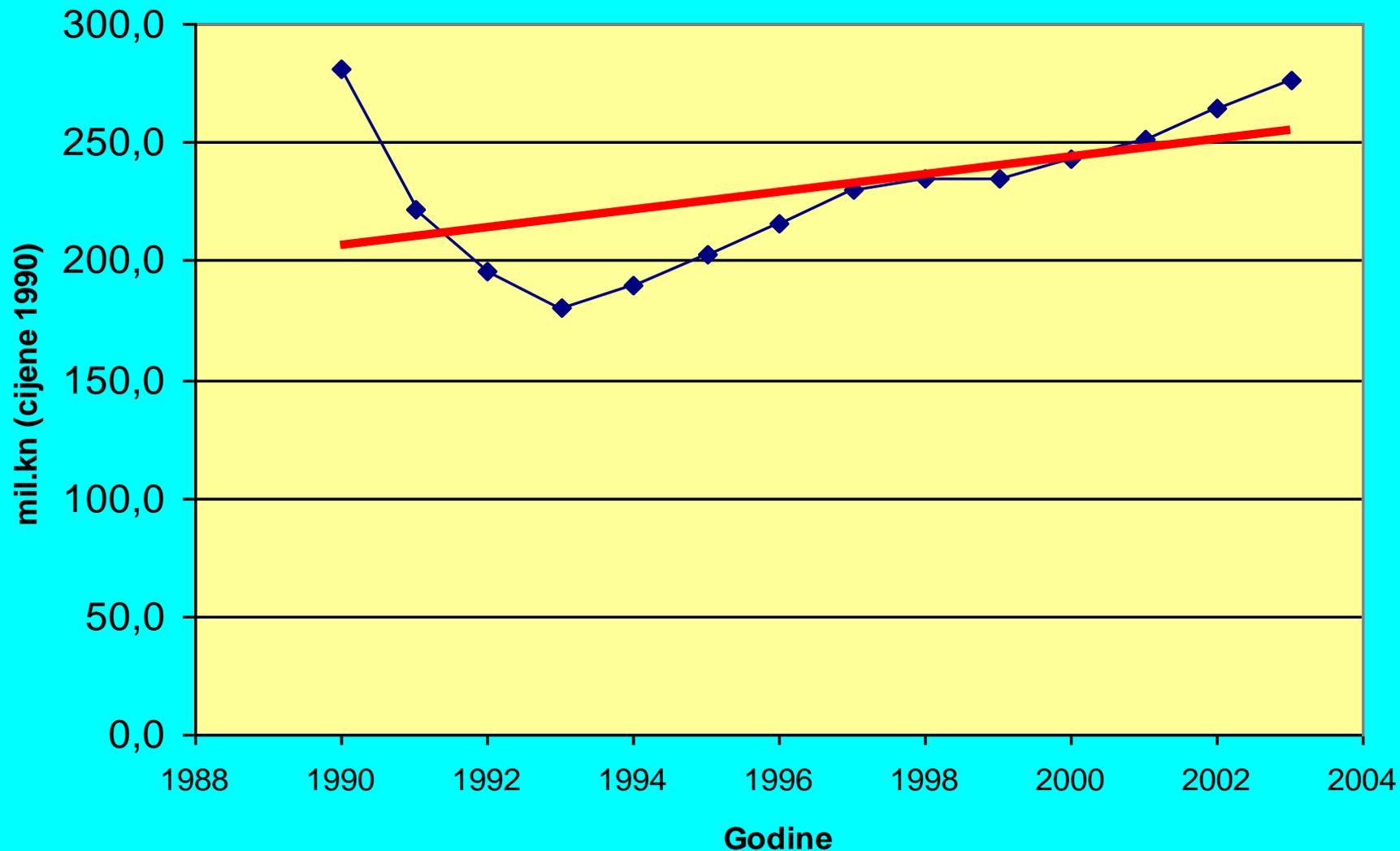
Ostvarene prosječne stope rasta

- 1991.-1995. - 5,4 %
- 1996.-2003. 5,4 %
- 2001.-2005. 4,6 %
- 1990.-2003. 1,15 %

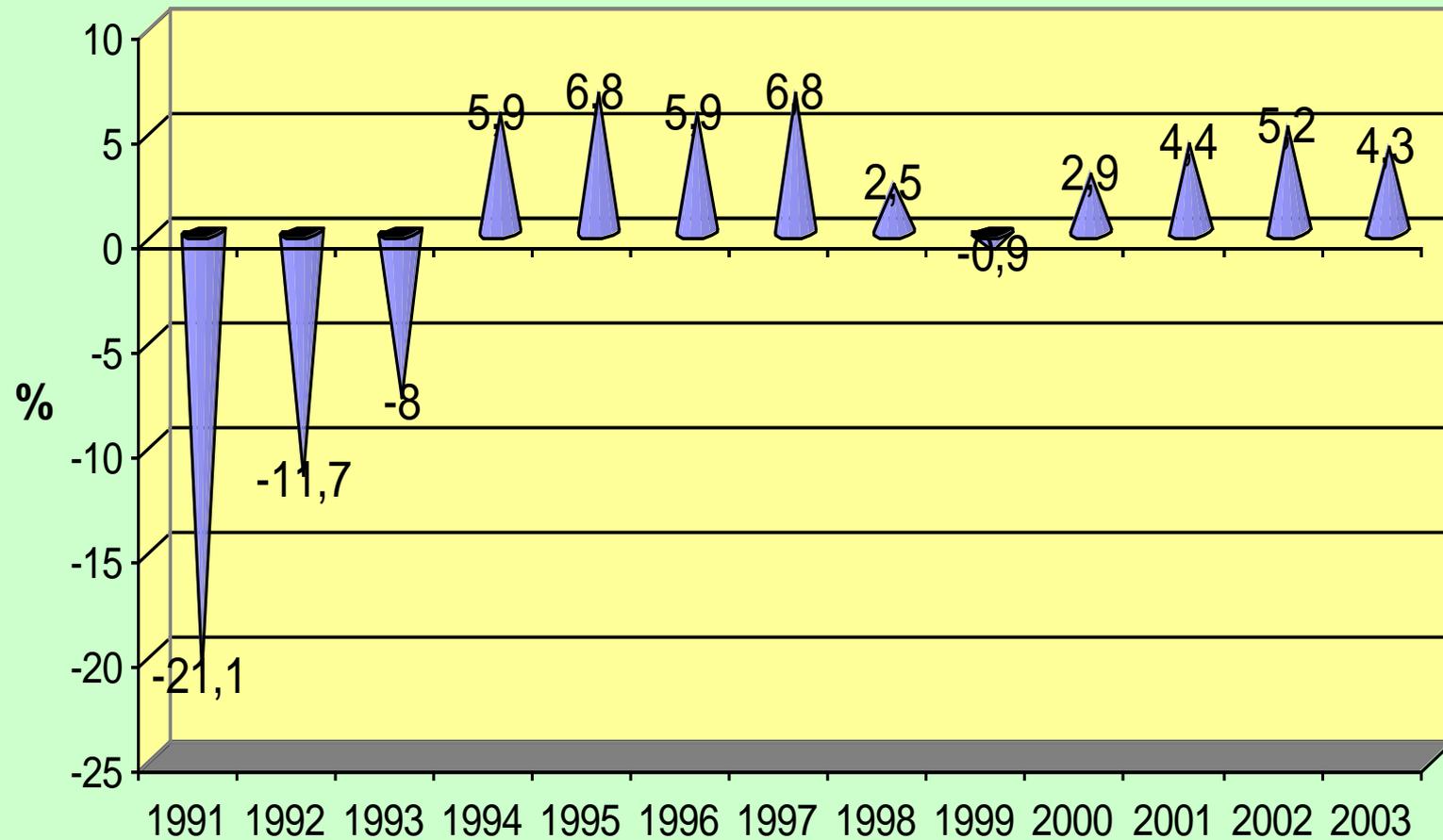
REALNI BDP HRVATSKE 1990-2002.

REALNI BDP HRVATSKE 1990-2002.

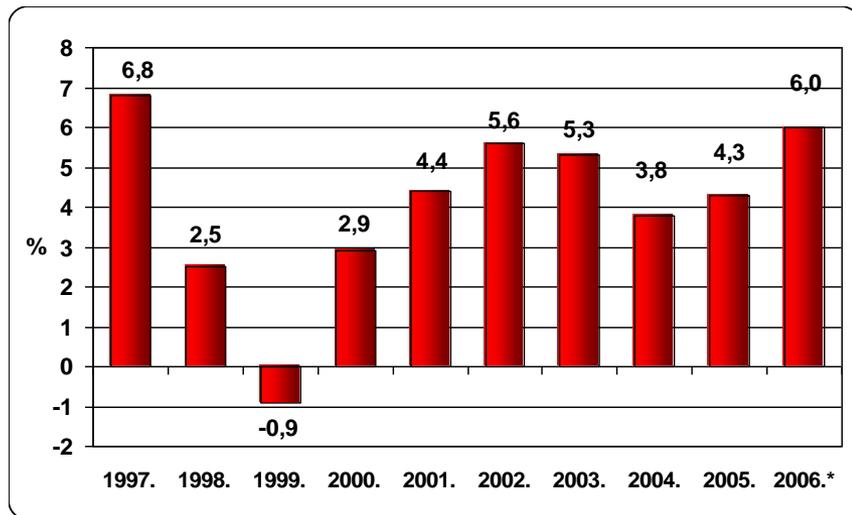

Stope rasta realnog BDP-a

Stopa rasta realnog BDP-a

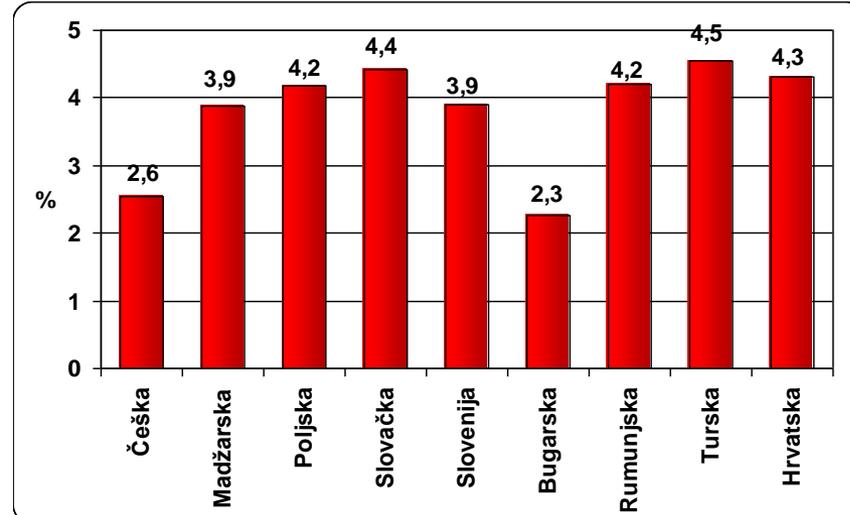
Hrvatska

* 1. tromjesečje 2006.

Izvor: DZS

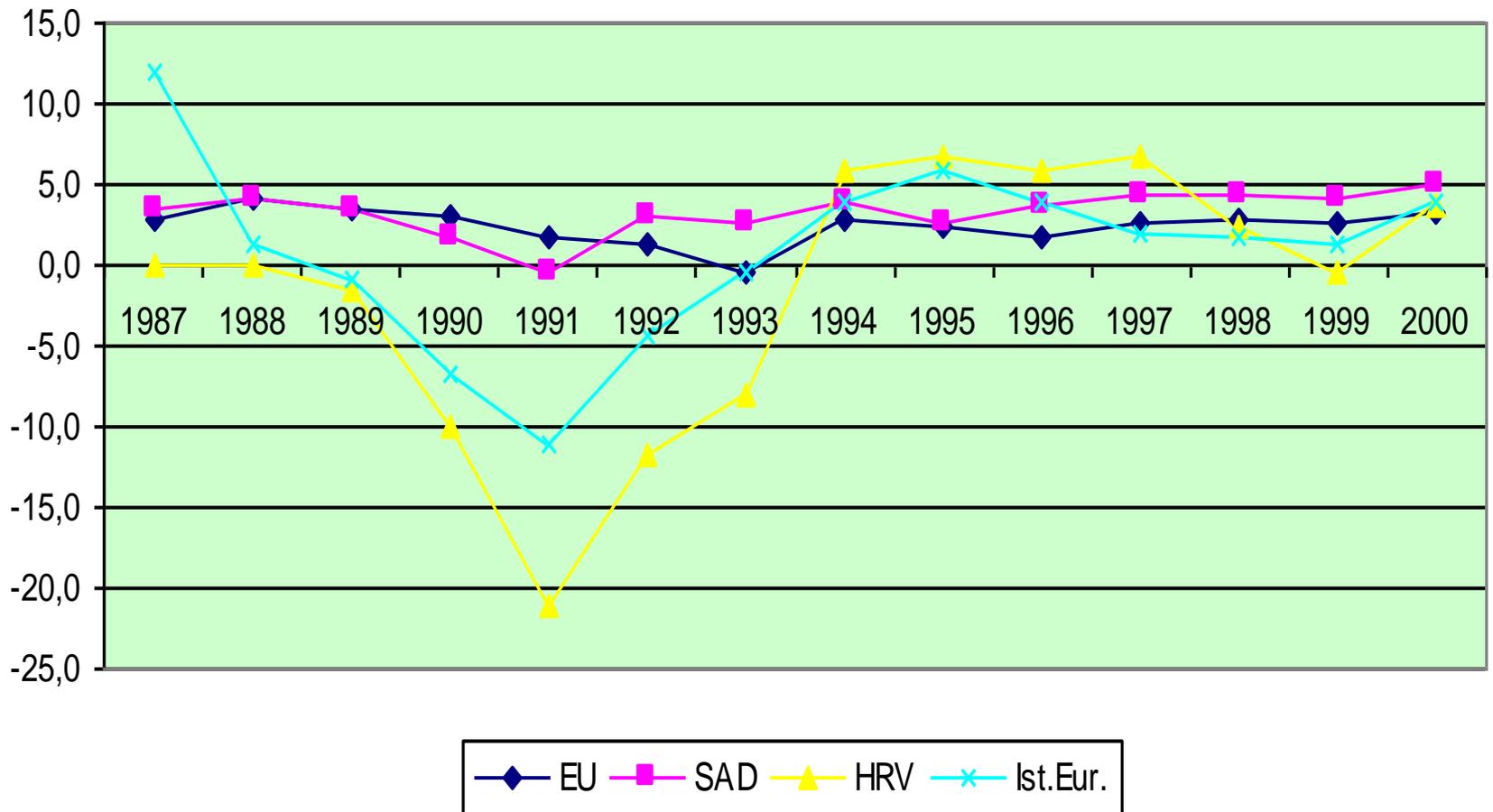
Zemlje usporedivih značajki

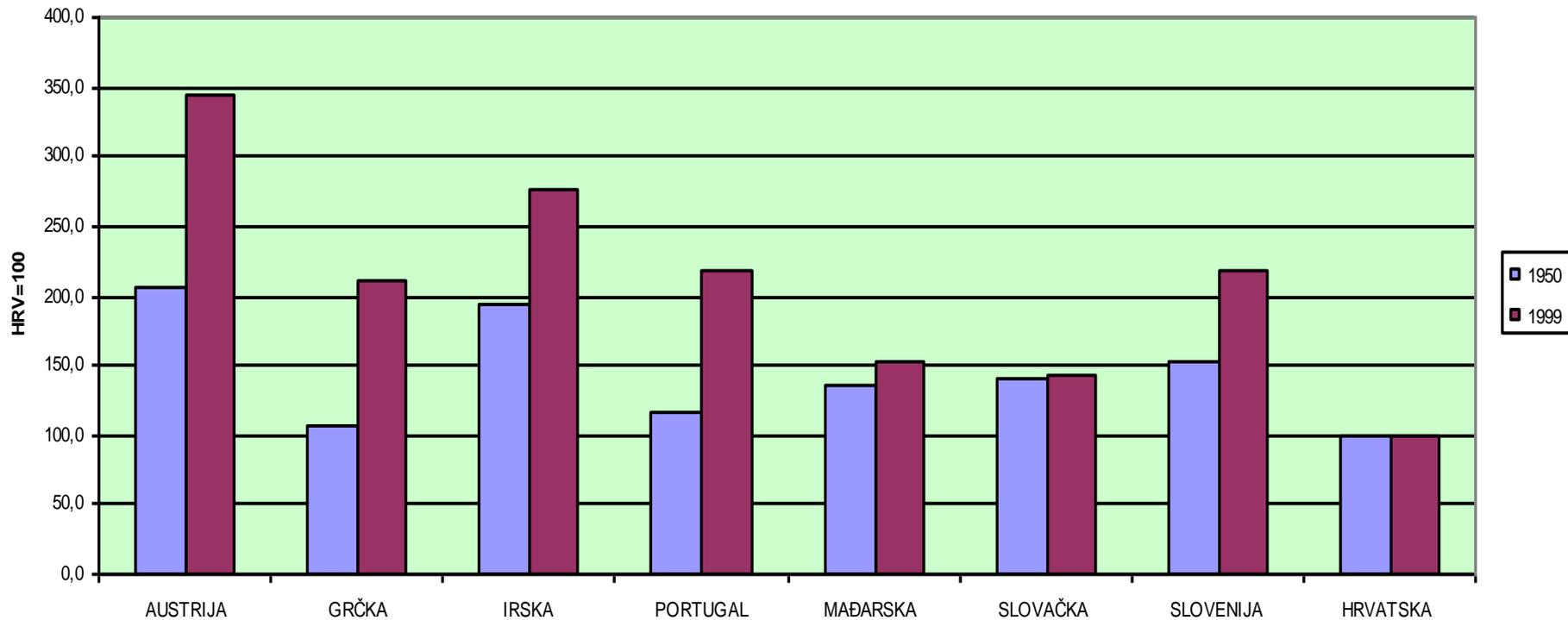
Prosječna stopa rasta realnog BDP-a, 1995. – 2005.

Izvori: Eurostat, DZS

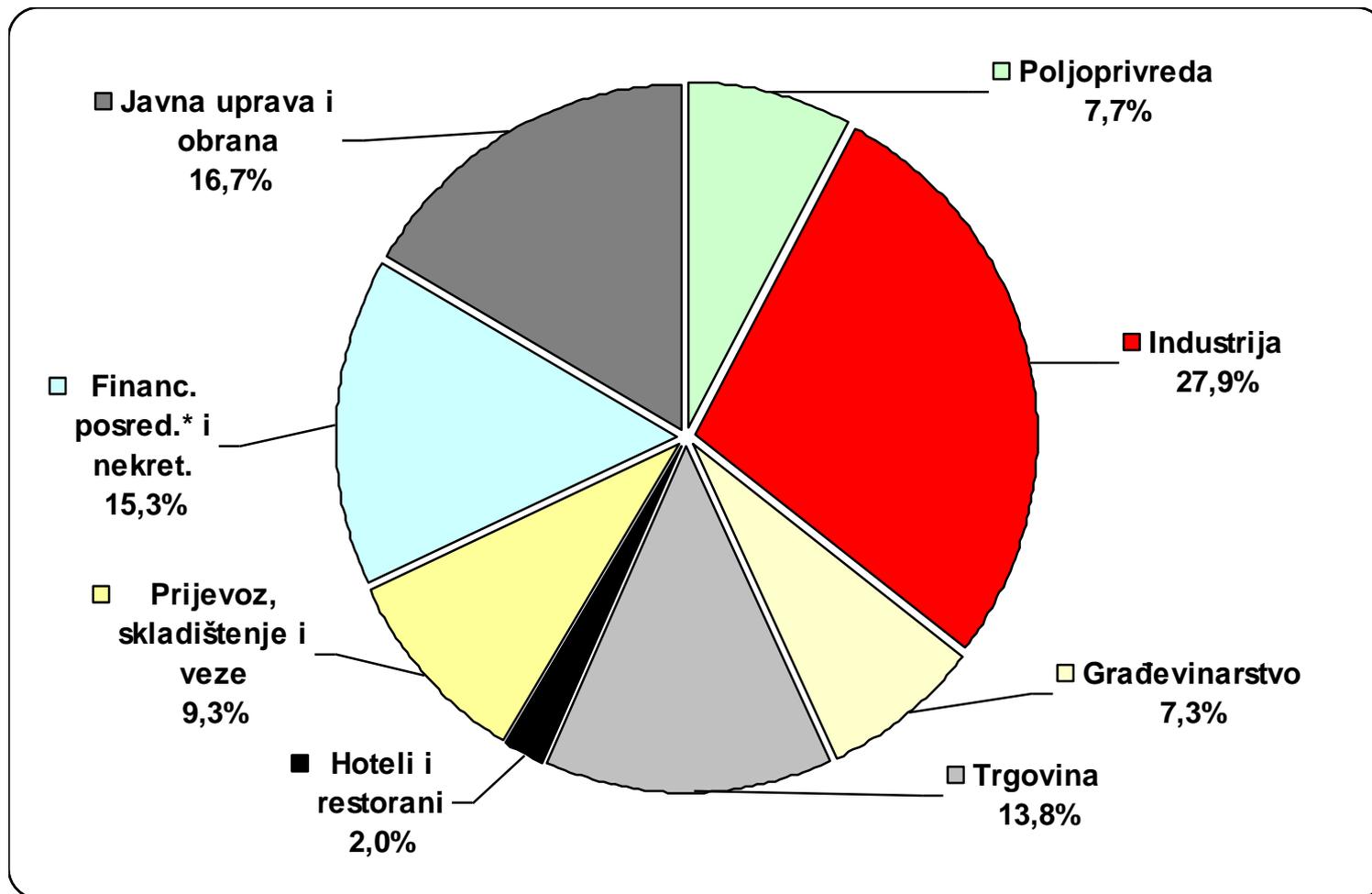
Stope rasta realnog BDP-a 1987-2000.

INDEKS RAZINE RAZVIJENOSTI - BDP pc (HRVATSKA =100), 1950 -1999

Struktura bruto dodane vrijednosti, 1.tr.2006.

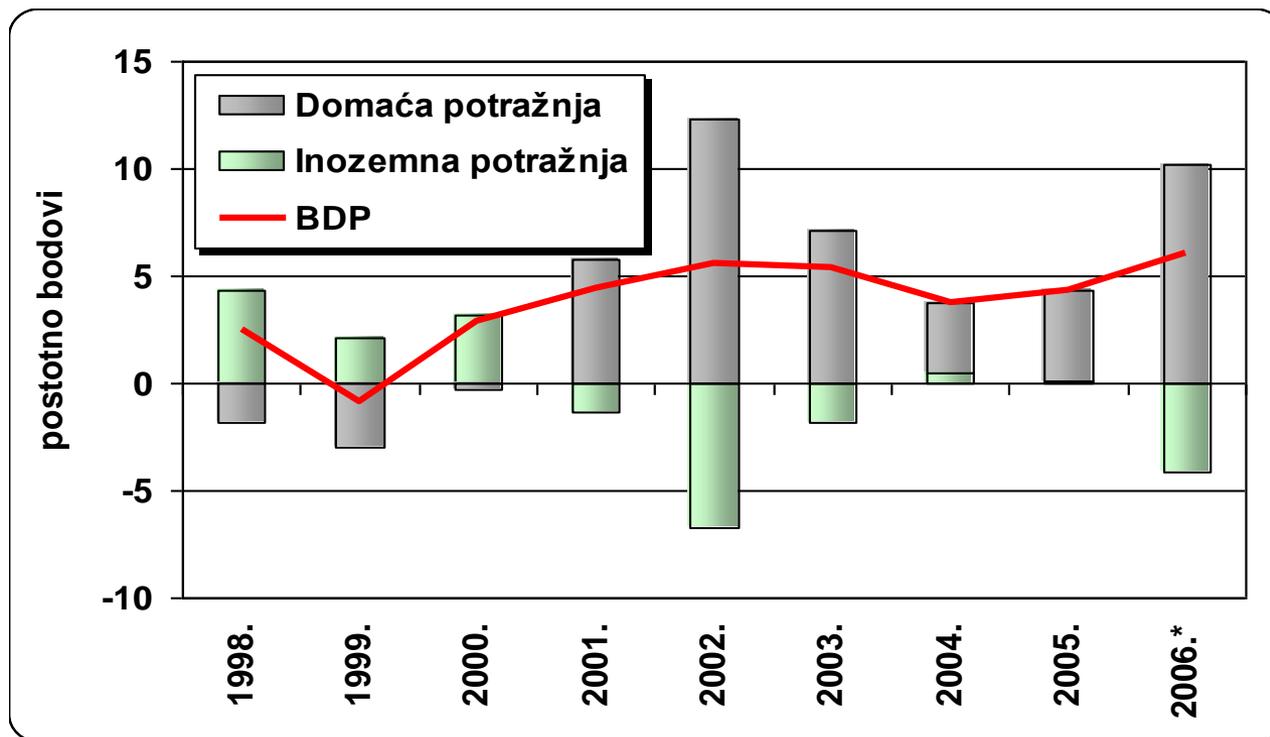
*umanjeno za indirektno mjerene usluge financijskog posredovanja

Izvor: DZS

Struktura BDP po kategorijama potrošnje

	C	G	I	Pr.zal	E	U
1997	62,2	26,0	24,2	3,3	41,1	56,8
1998	60,3	25,9	24,2	0,7	41,6	52,7
1999	59,1	26,9	23,4	-0,4	42,3	51,3
2000	59,8	25,7	21,9	-1,8	46,0	51,7
2001	59,8	23,1	22,5	1,4	47,6	54,4
2002	61,1	21,6	23,9	3,8	45,8	56,3
2003	61,1	20,6	26,8	3,0	48,4	59,9

Doprinosi domaće i inozemne potražnje rastu BDP-a

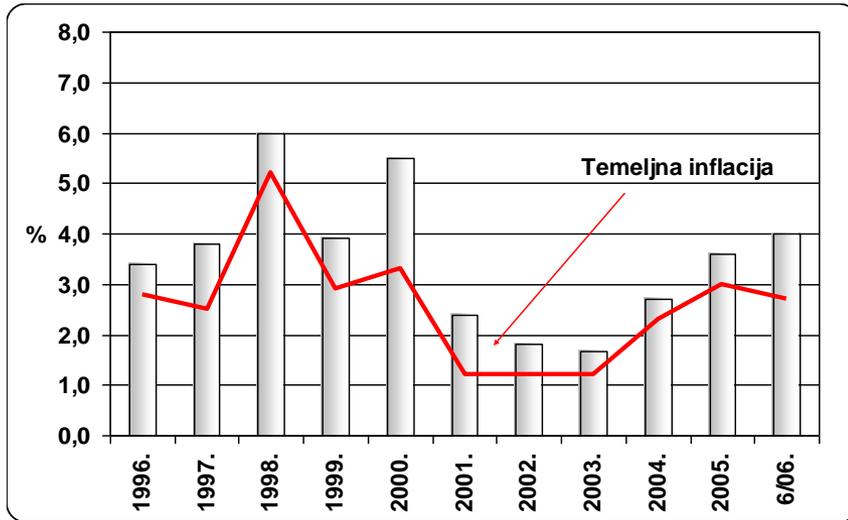

* 1. tromjesečje 2006.

Izvor: DZS

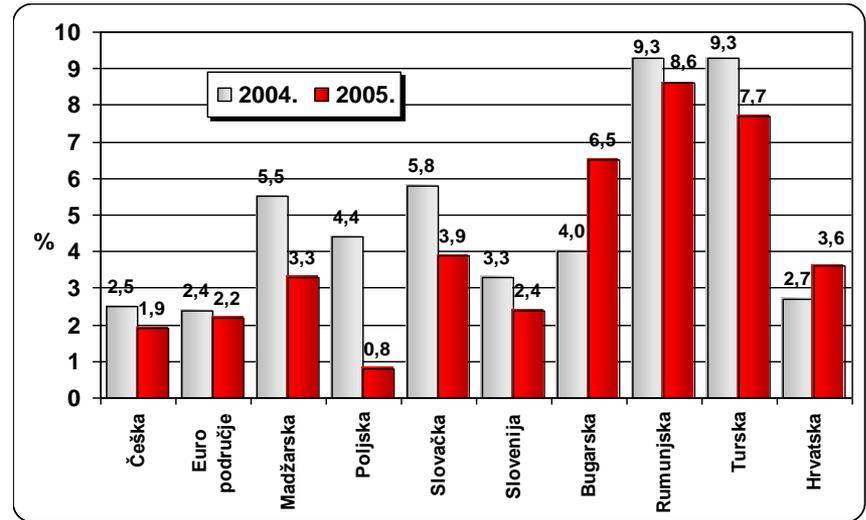
Inflacija

Hrvatska

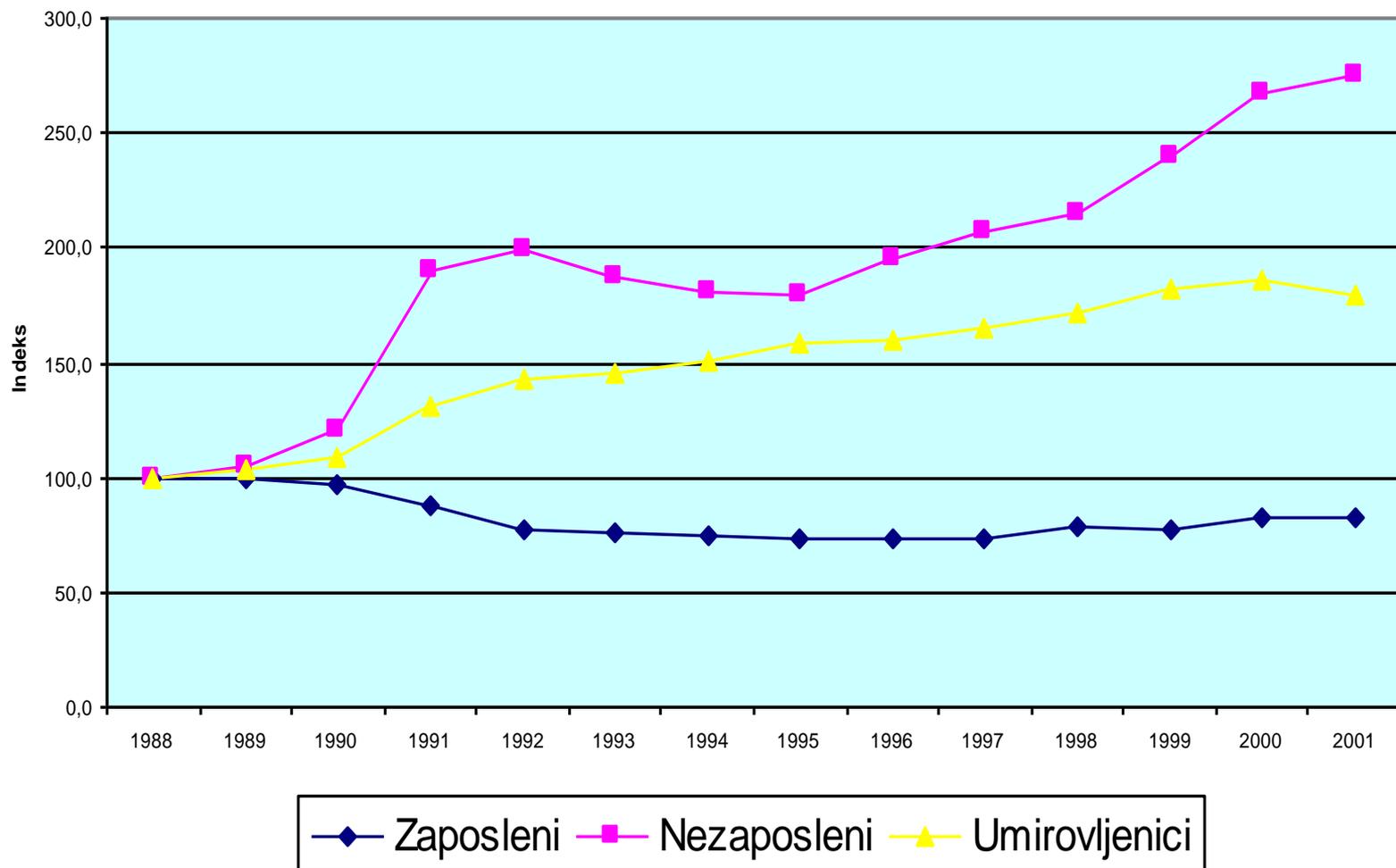
Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena (do kraja 1998. inflacija mjerena indeksom cijena na malo) i temeljna inflacija na kraju razdoblja, godišnje stope promjene

Zemlje usporedivih značajki

– na kraju razdoblja, godišnje stope promjene
Izvori: DZS, Eurostat i web stranice središnjih banaka

Zaposleni, nezaposleni i umirovljenici, 1988=100

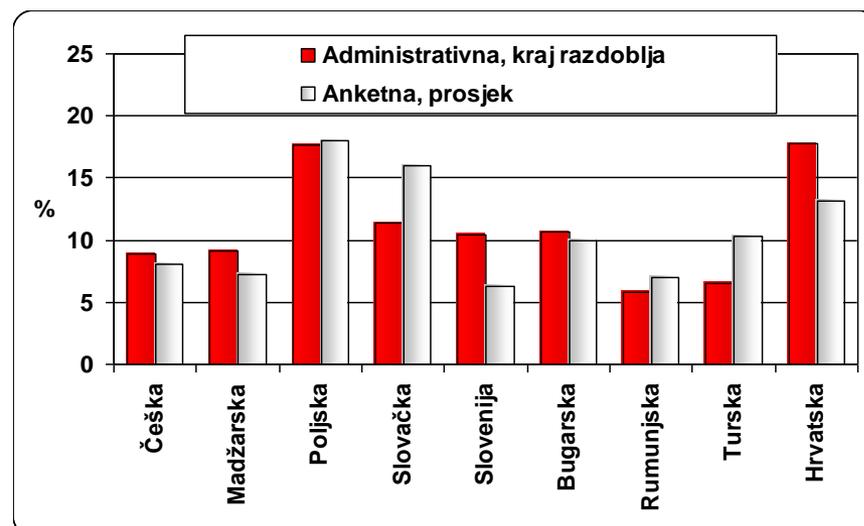

Stopa nezaposlenosti

Hrvatska

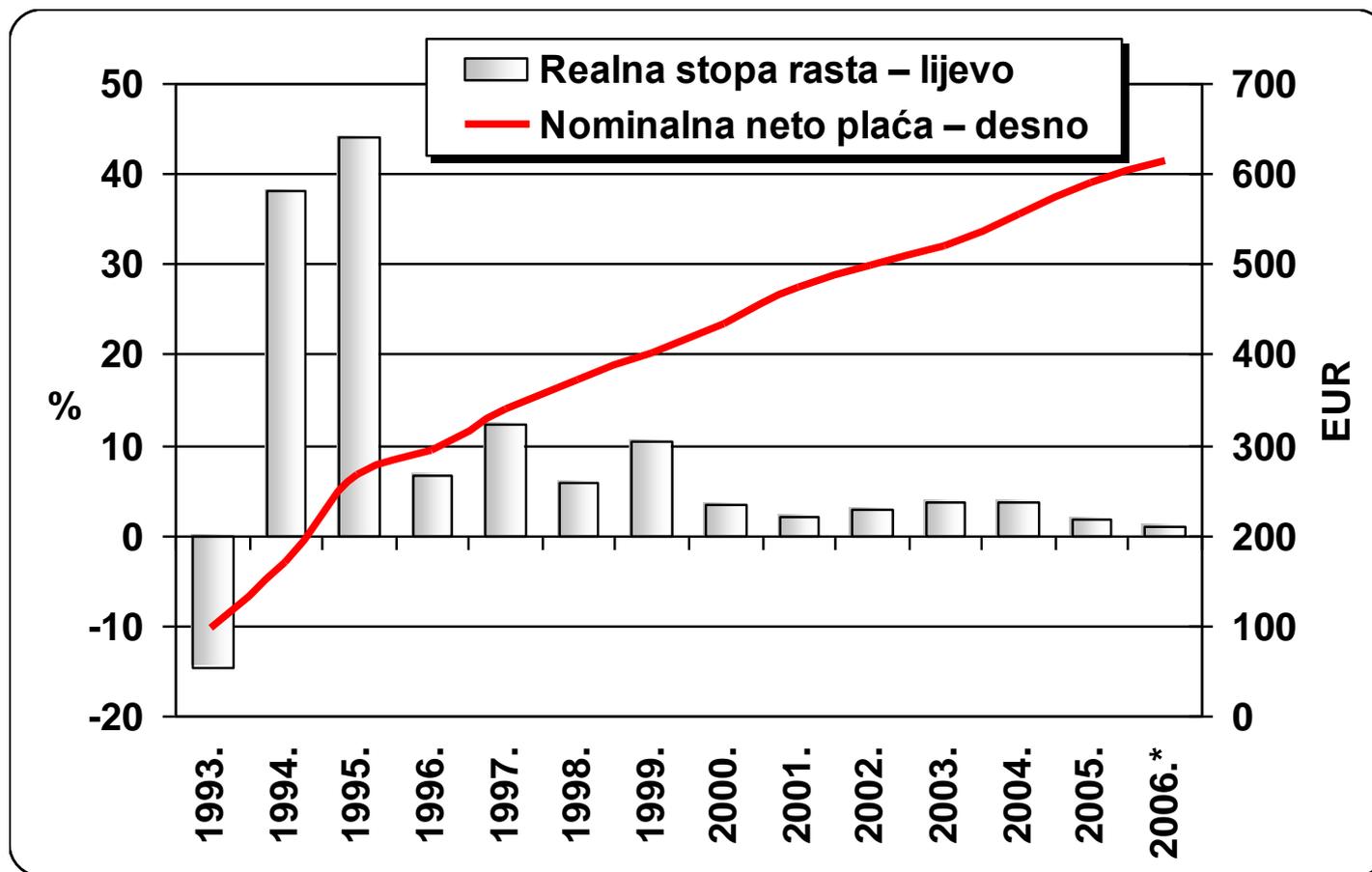

Zemlje usporedivih značajki, 2005.

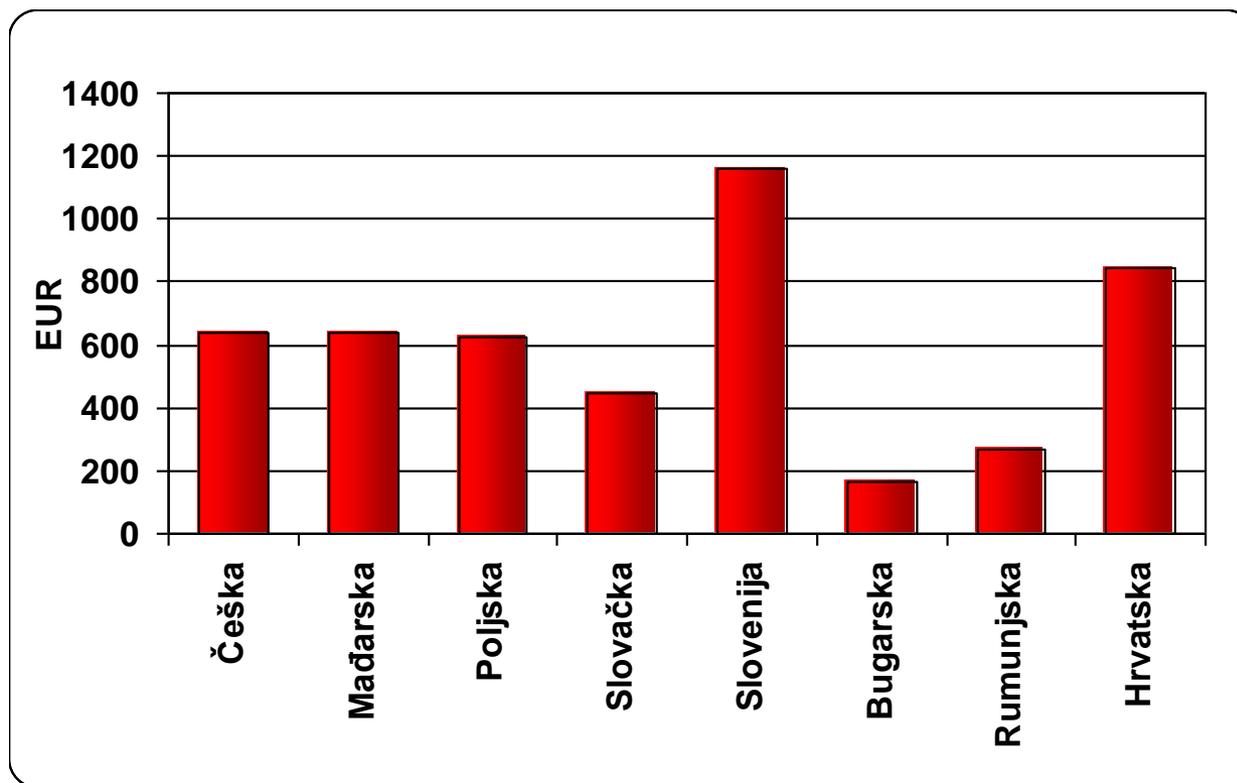
* Administrativna stopa nezaposlenosti za razdoblje siječanj - svibanj 2006.

Nominalne i realne neto plaće

* siječanj – svibanj

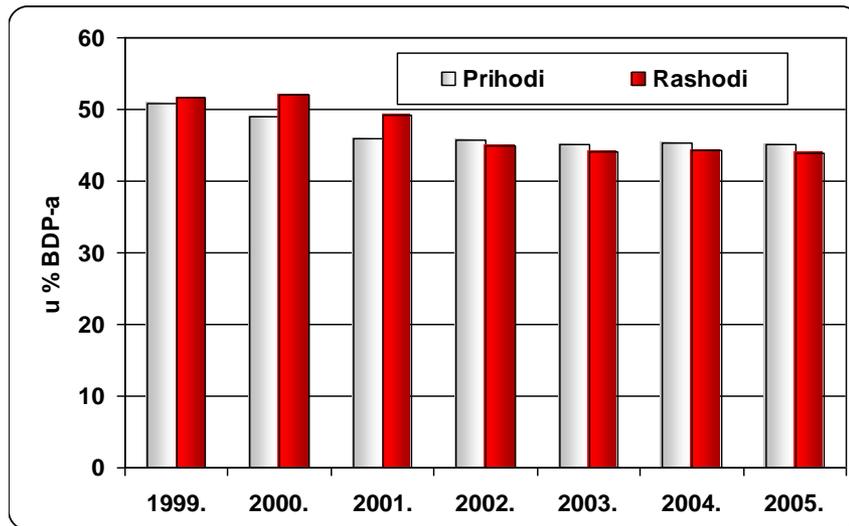
Ukupni mjesečni trošak rada u privredi za 2005.

Ukupni trošak rada prikazan je kao prosječna mjesečna bruto plaća.

Prihodi i rashodi konsolidirane opće države

Hrvatska

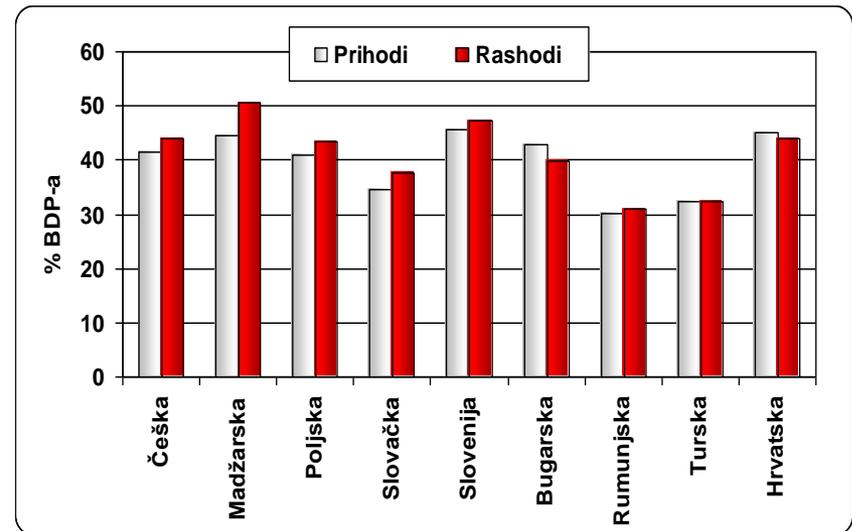

Gotovinsko načelo.

Podaci o prihodima i rashodima konsolidirane opće države u razdoblju od 2002. do 2005. prikazani su prema GFS 2001 metodologiji. Podaci za ranija razdoblja procijenjeni su na temelju podataka iskazanih sukladno metodologiji GFS 1986.

Izvor: MF

Zemlje usporedivih značajki, 2004.

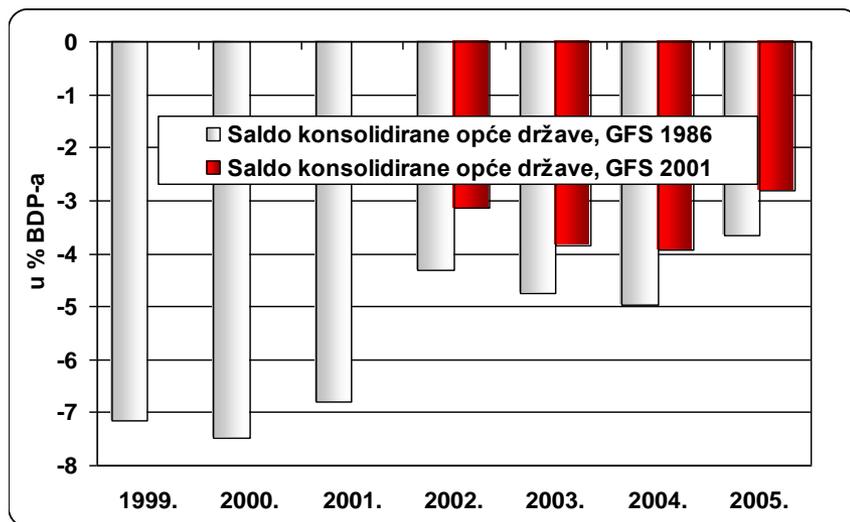

Podaci za Hrvatsku, Bugarsku i Rumunjsku prikazani su sukladno GFS 2001 metodologiji, za Tursku sukladno GFS 1986 metodologiji, dok su podaci za ostale zemlje prikazani sukladno ESA 95.

Izvori: Eurostat, MMF, MF

Saldo konsolidirane opće države

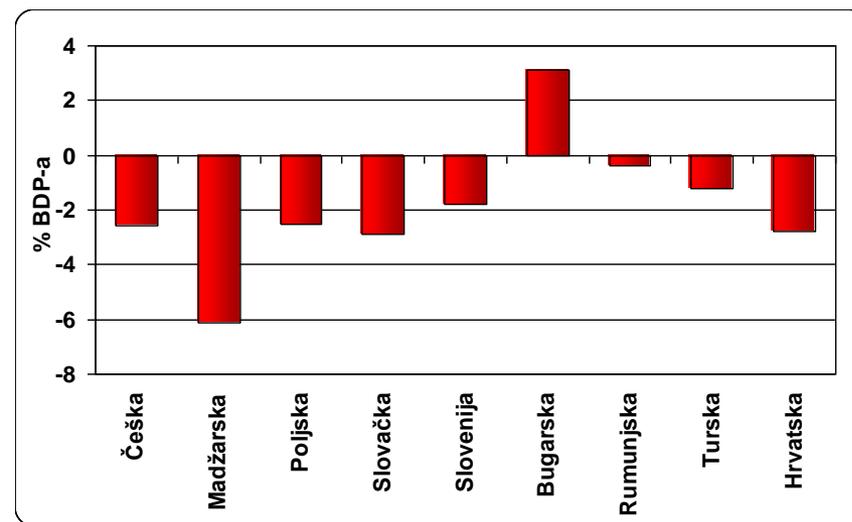
Hrvatska

Gotovinsko načelo.

Izvor: MF

Zemlje usporedivih značajki, 2005.

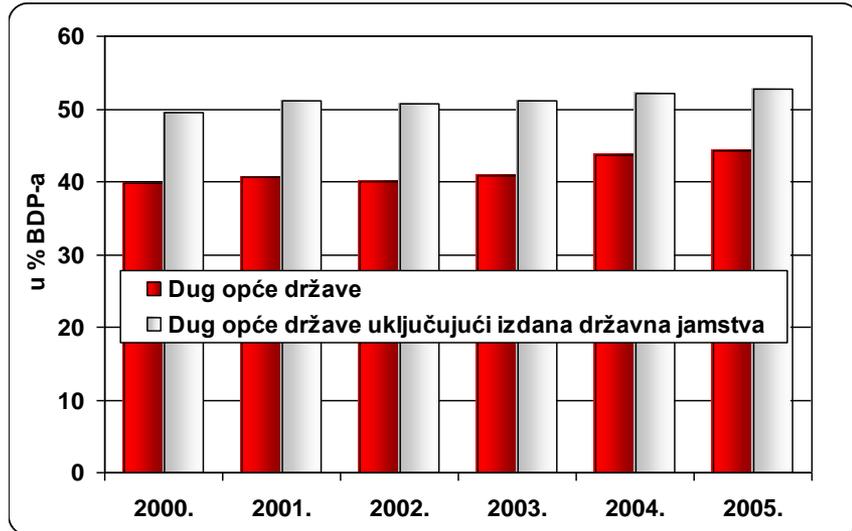
Podaci za Hrvatsku prikazani su sukladno GFS 2001 metodologiji, za Bugarsku i Rumunjsku sukladno njihovim nacionalnim metodologijama, dok su podaci za ostale zemlje prikazani sukladno ESA 95.

Izvor: Eurostat, WIIW, MF

Dug opće države

gotovinsko načelo

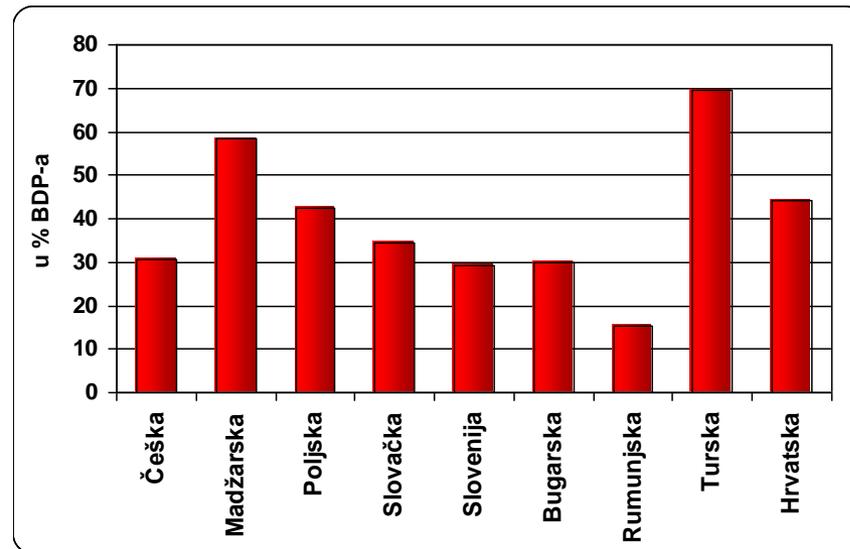
Hrvatska

Izdana državna jamstva uključuju domaći i inozemni dug ostalih sektora za koji jamči središnja država te ukupan dug HBOR-a.

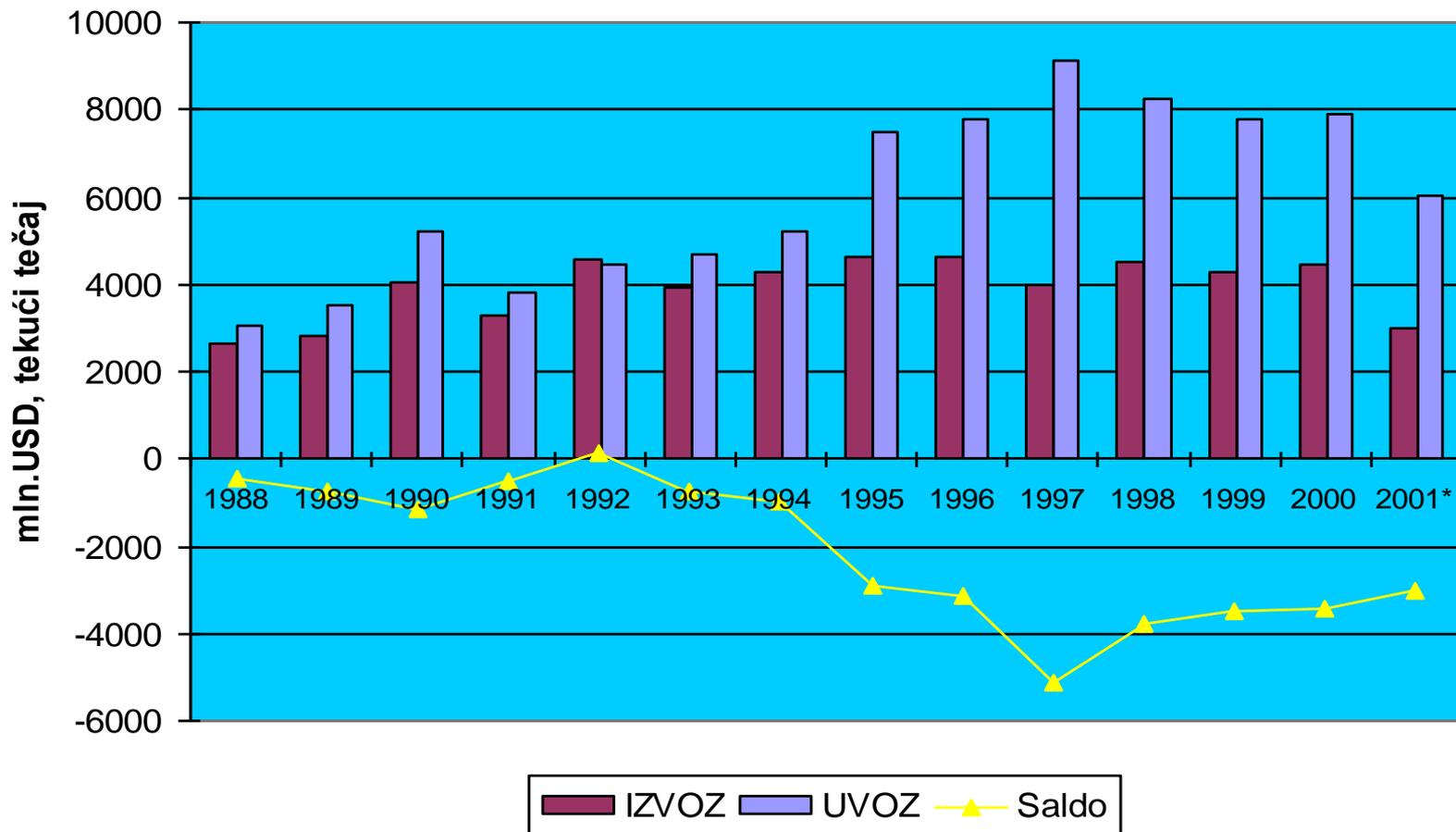
Izvor: HNB

Zemlje usporedivih značajki, 2005.

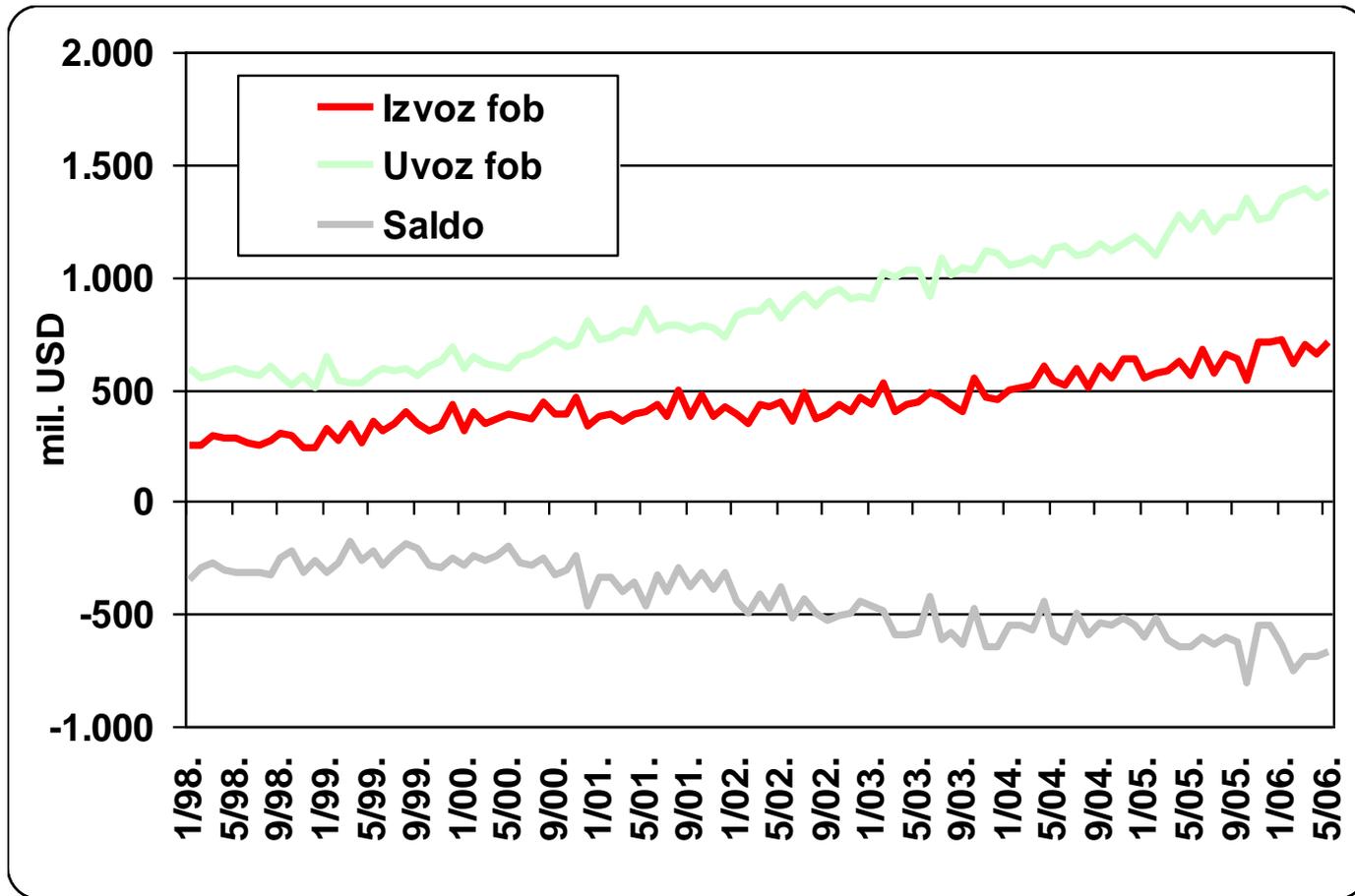

Izvor: Eurostat, WIIW, HNB

VANJSKOTRGOVINSKA BILANCA HRVATSKE 1988-2001

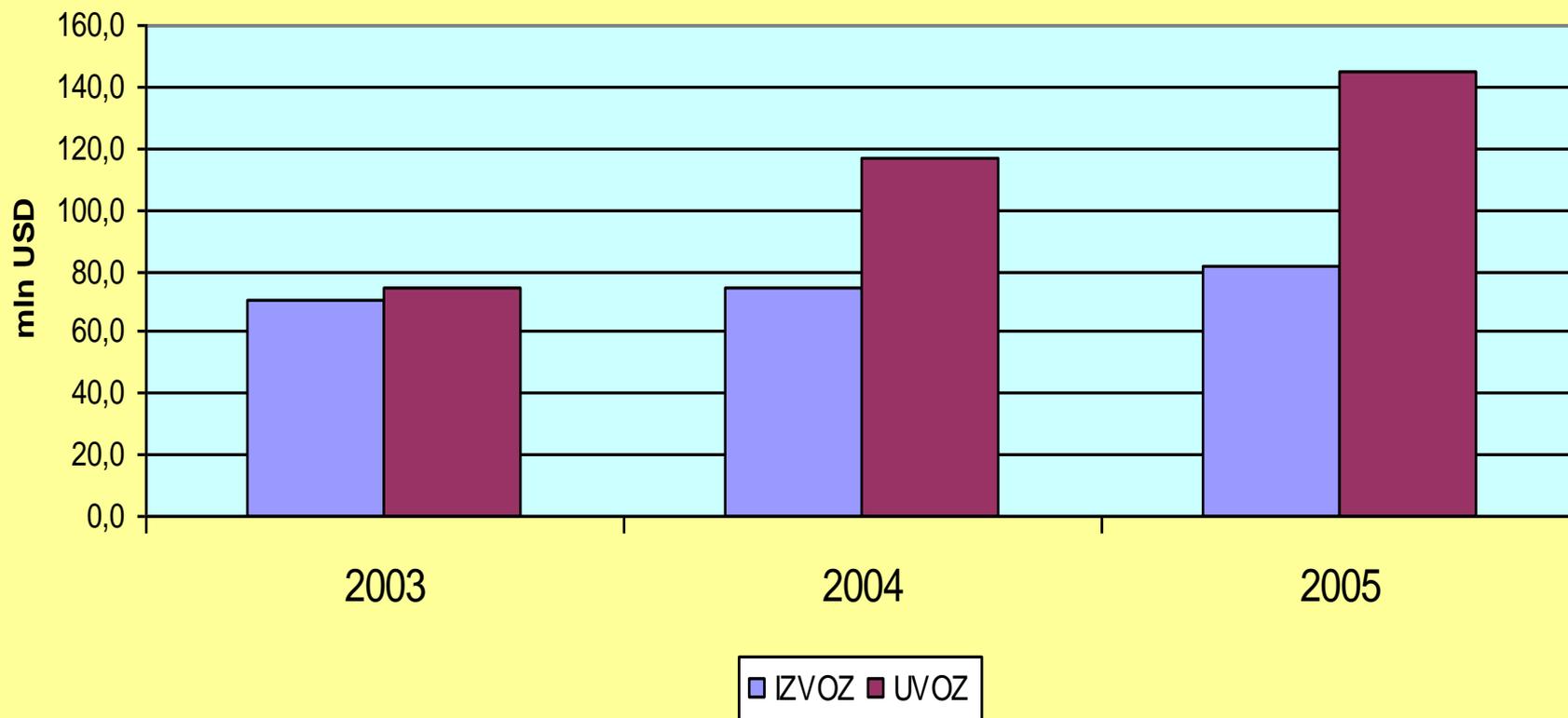

Robna razmjena

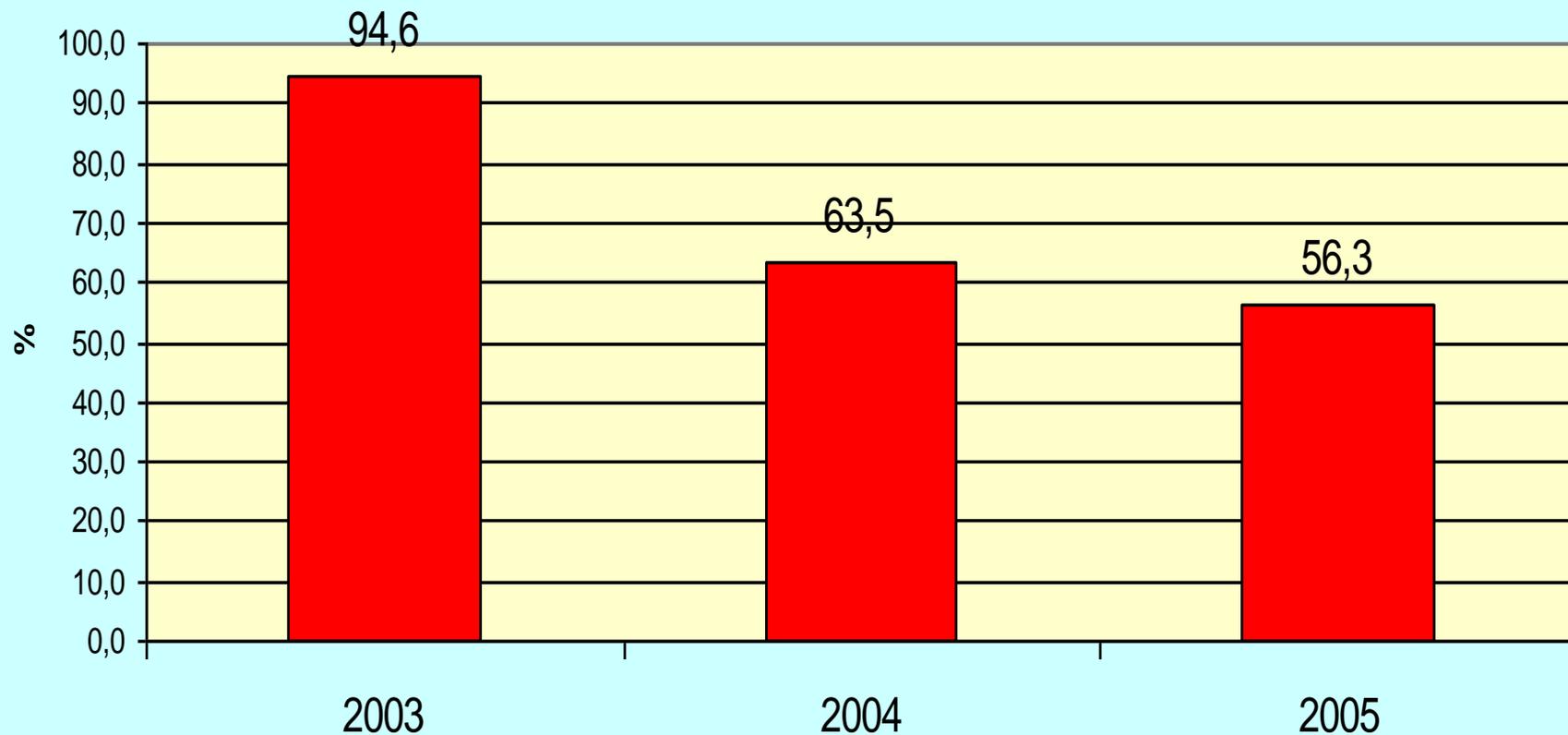

Desezonirani podaci izraženi su po stalnom tečaju iz 2002.

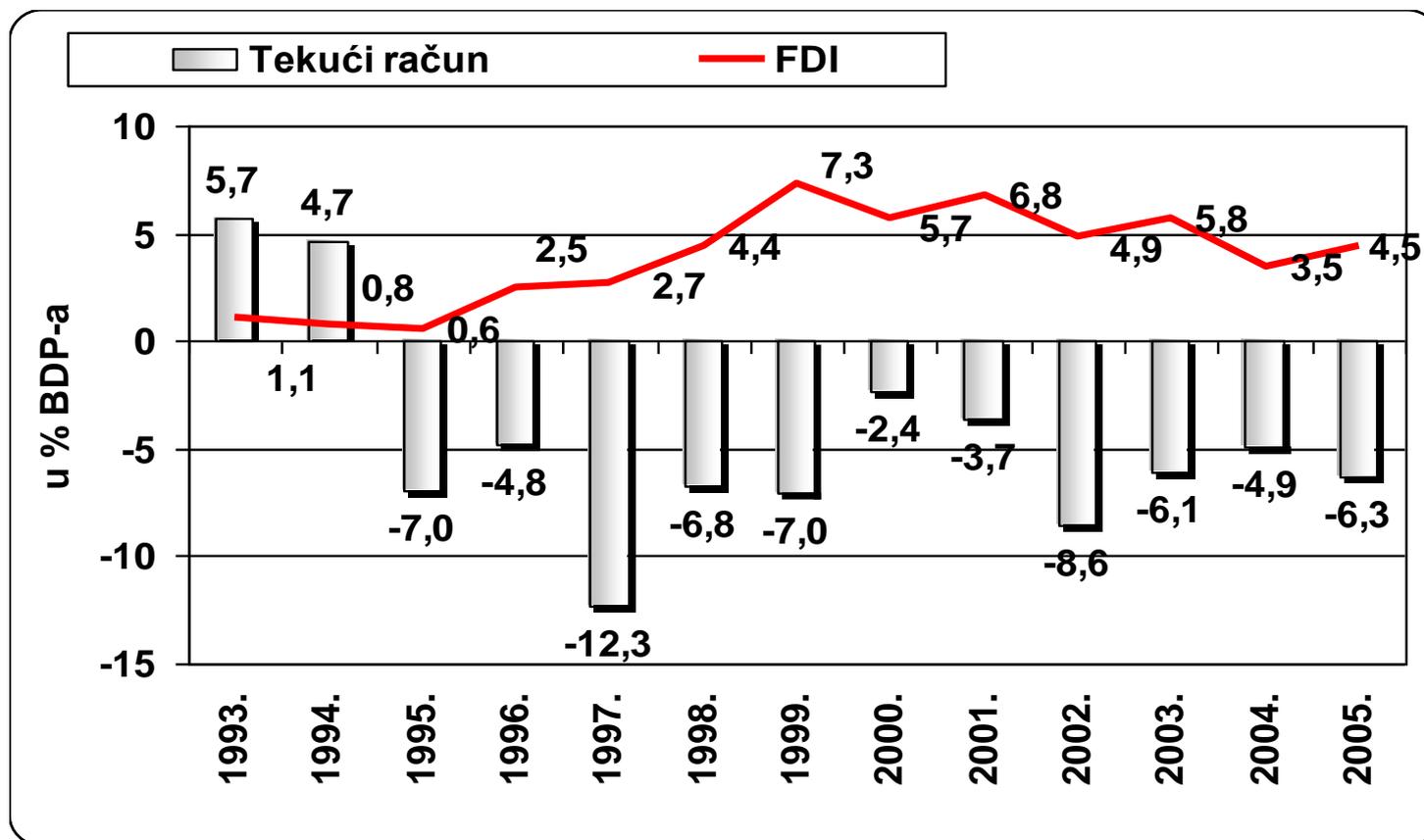
MEĐUNARODNA RAZMJENA HRVATSKE I MAKEDONIJE

POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM (%)

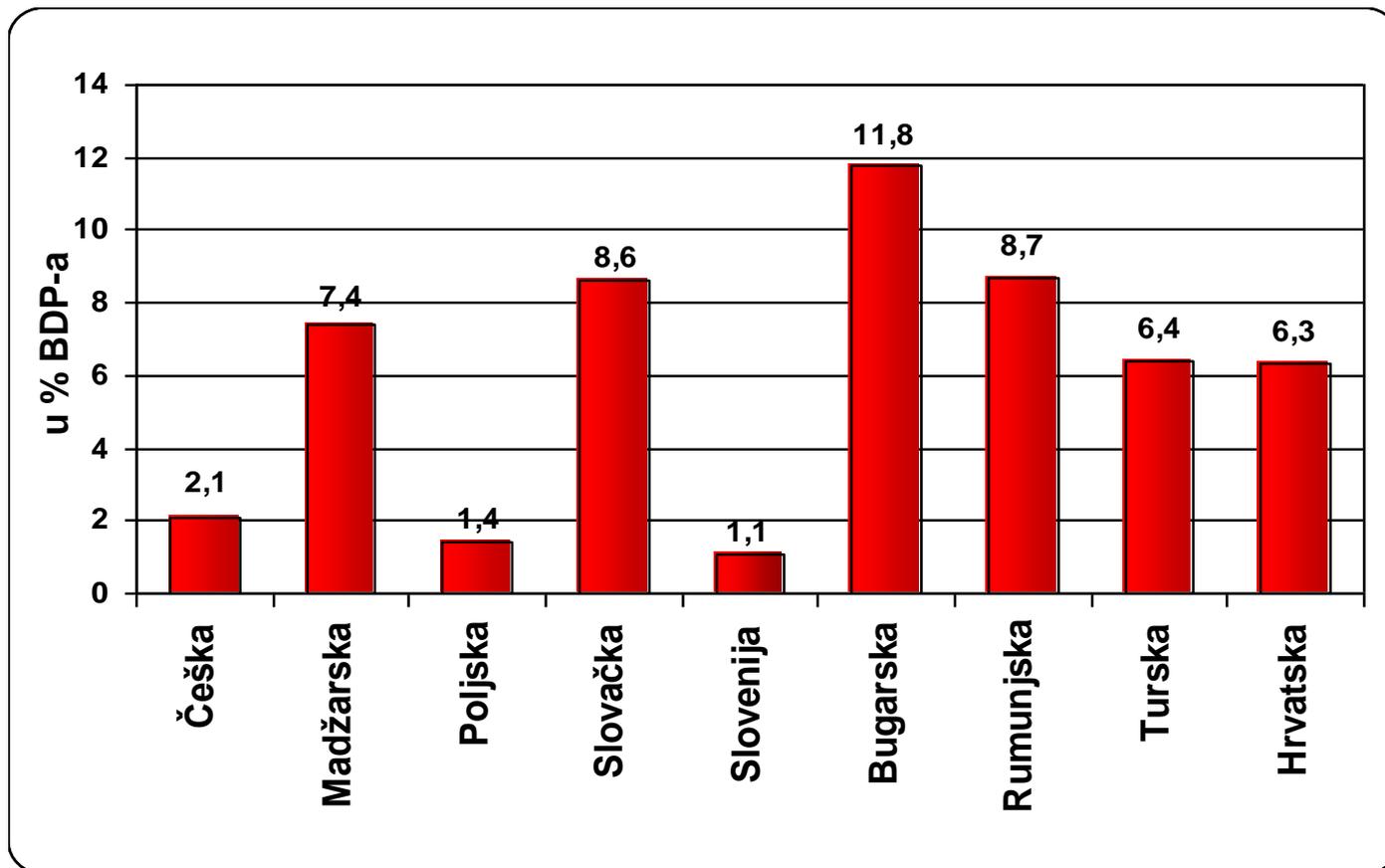

Saldo tekućeg računa i FDI u Hrvatsku

Ostvarenje inozemnih izravnih ulaganja u Hrvatsku i salda na tekućem računu platne bilance u 2003. godini isključuju transfer Plive.

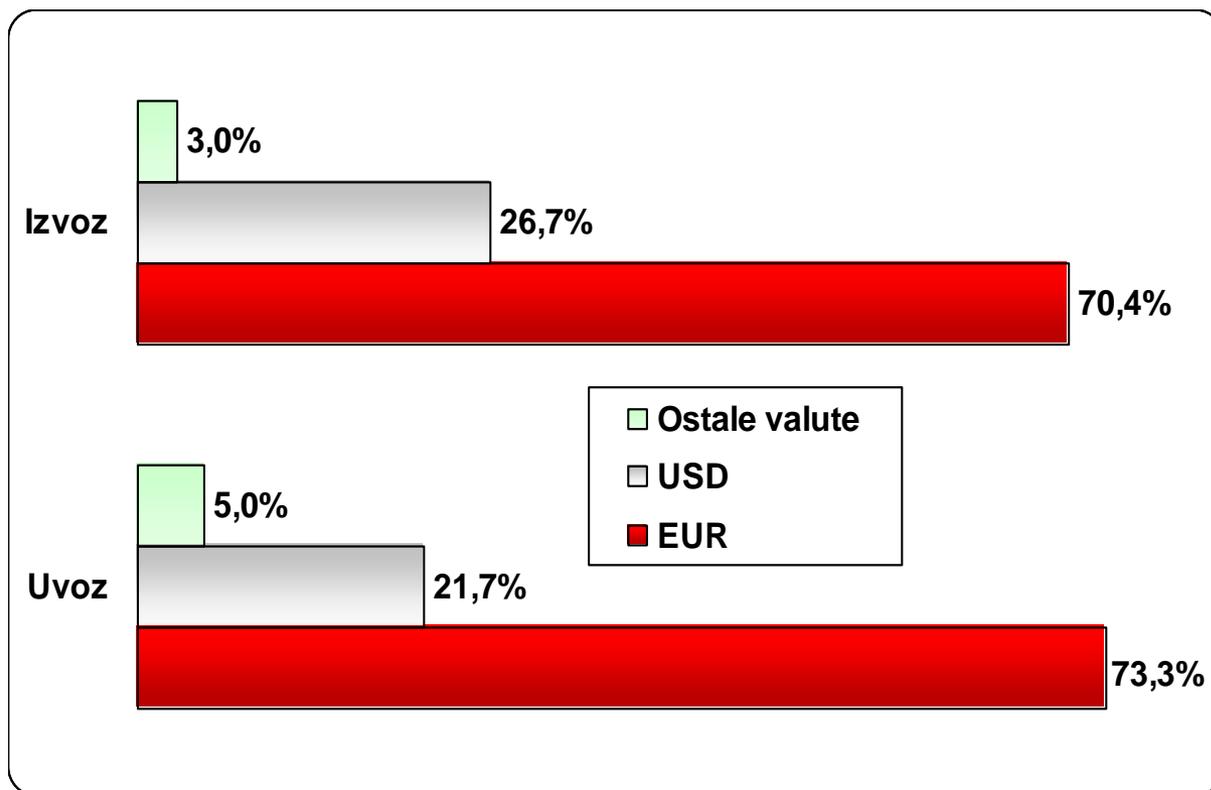
Deficit tekućeg računa, 2005.

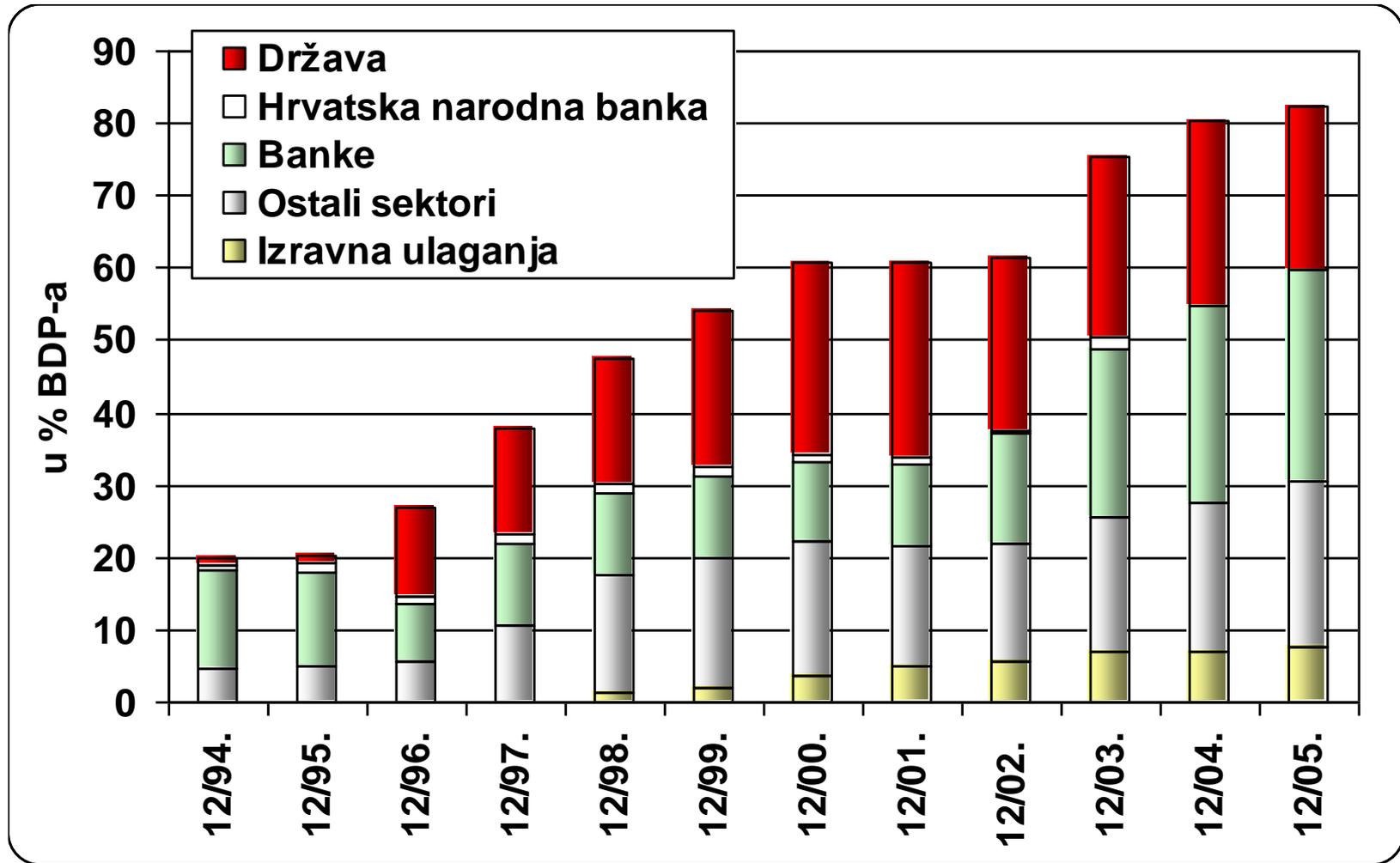
Izvori: Eurostat, HNB i web stranice središnjih banaka

Valutna struktura robnog izvoza i uvoza

svibanj 2005. - travanj 2006.

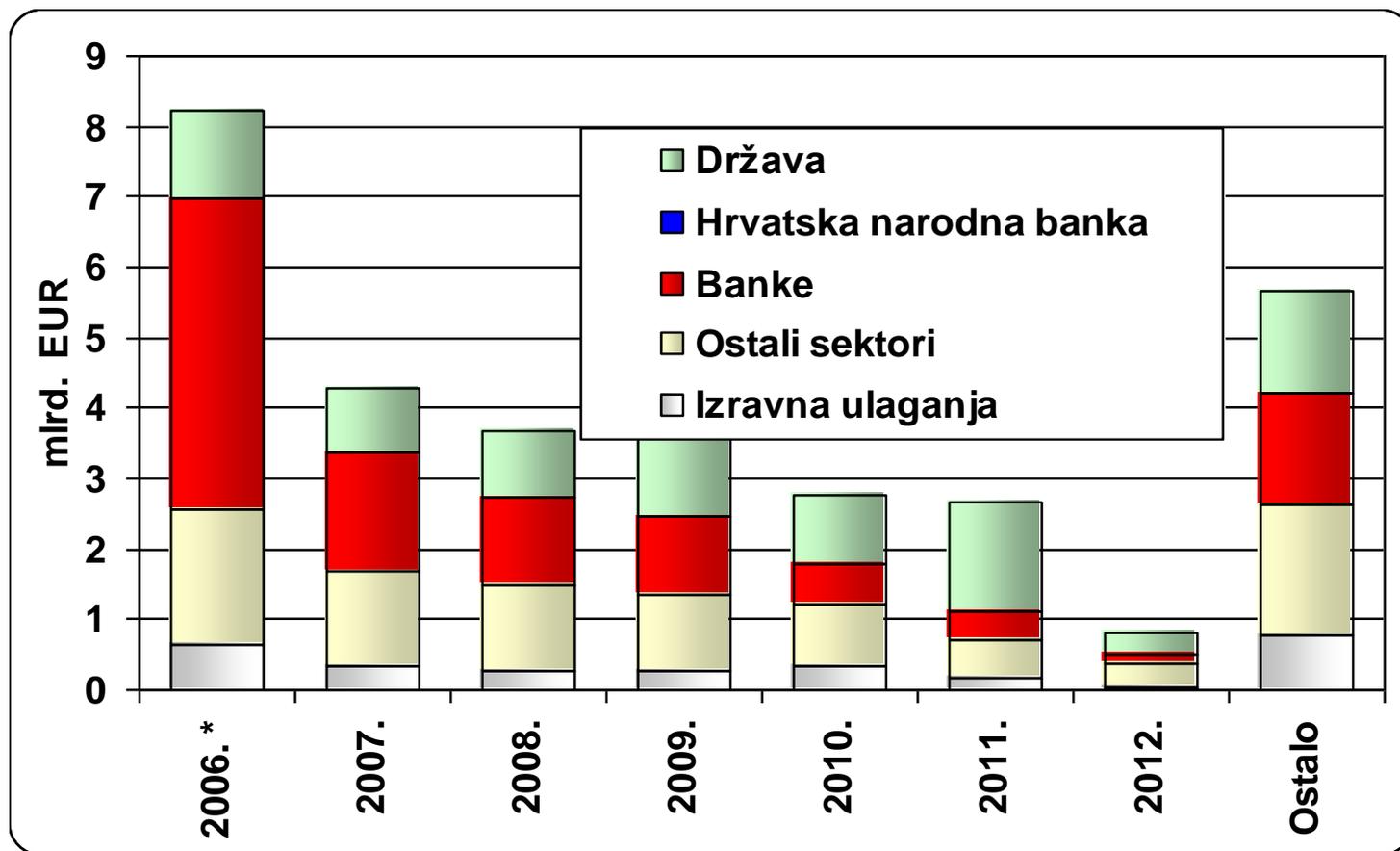

Inozemni dug RH prema sektoru dužnika

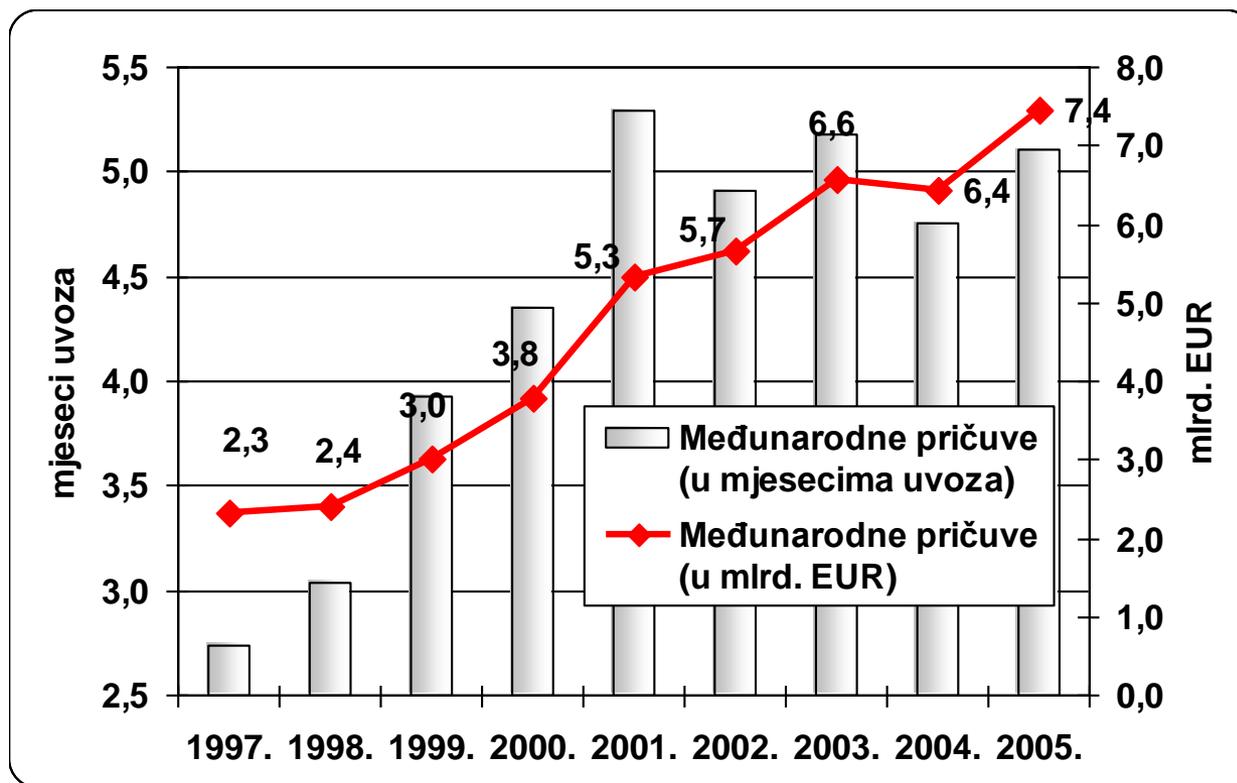
Projekcija otplate glavnica i kamata

prema sektoru dužnika

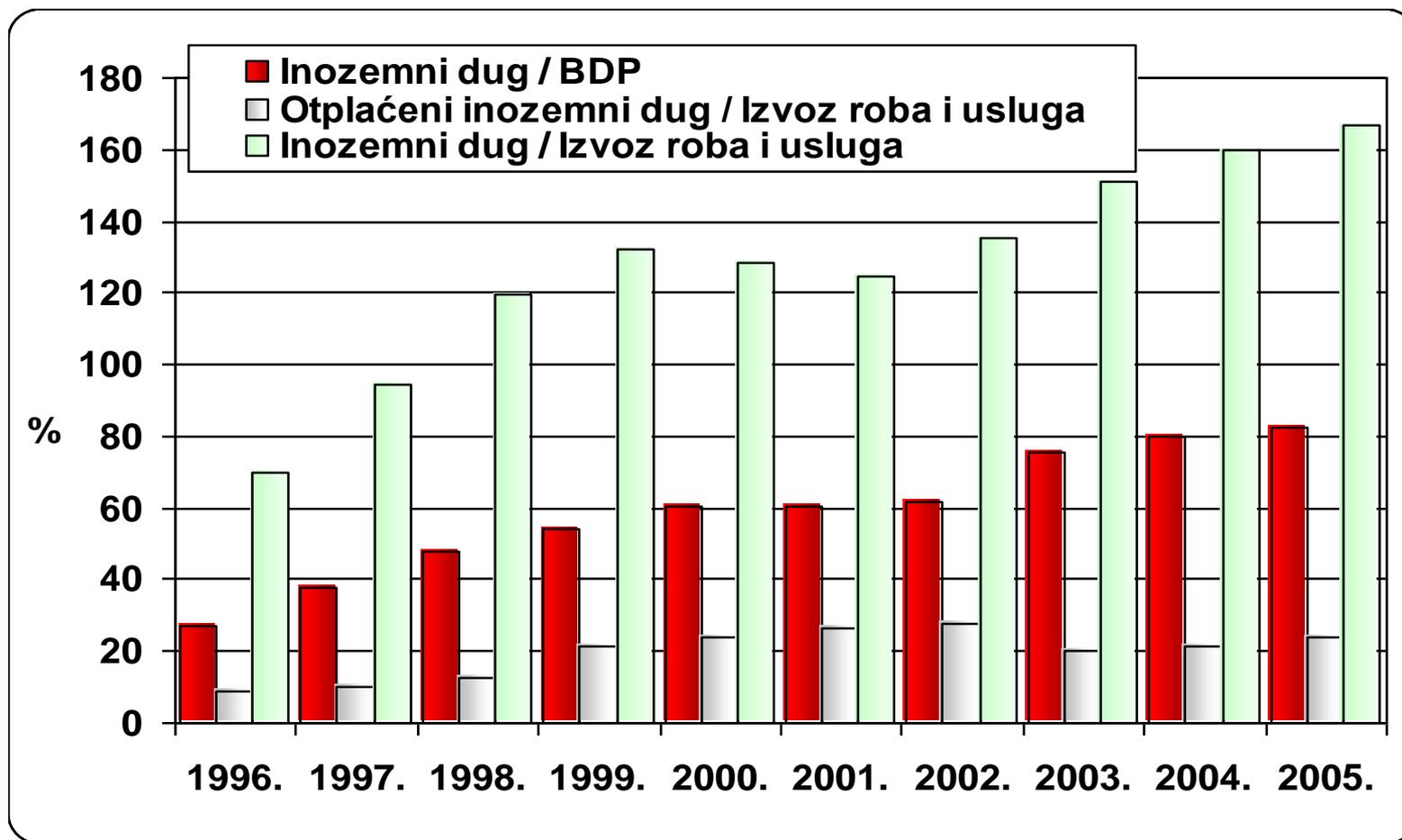

* Ostvarena plaćanja do 31.5.2006. i projicirana plaćanja do kraja godine.

Međunarodne pričuve u EUR i u mjesecima uvoza robe i usluga

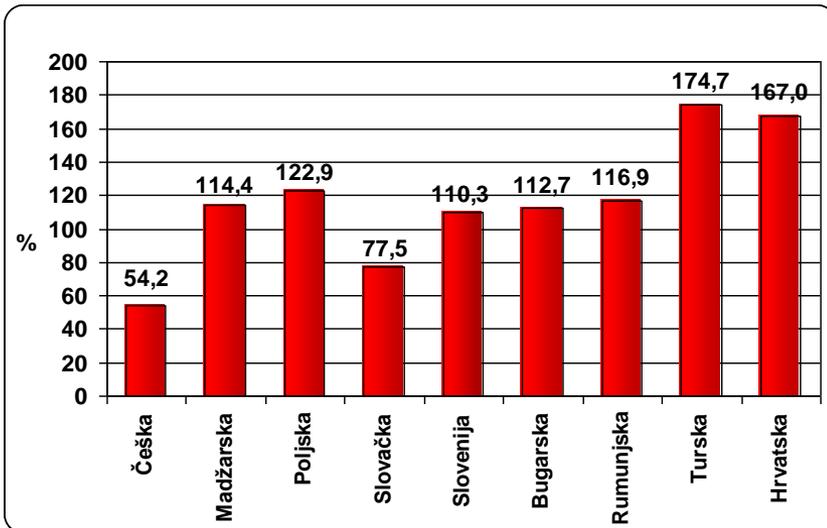
Pokazatelji inozemne zaduženosti

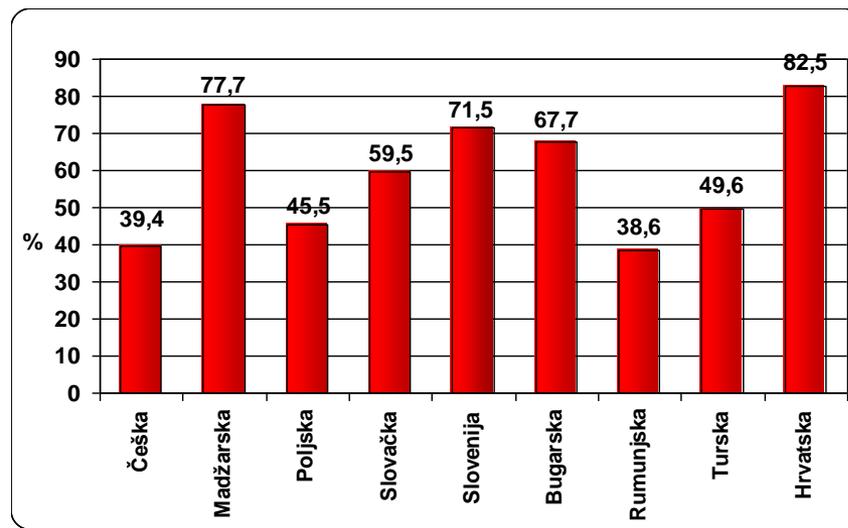
Prema stanju inozemnog duga 31.5.2006.

Pokazatelji inozemne zaduženosti po zemljama, 2005.

Inozemni dug/Izvoz roba i usluga

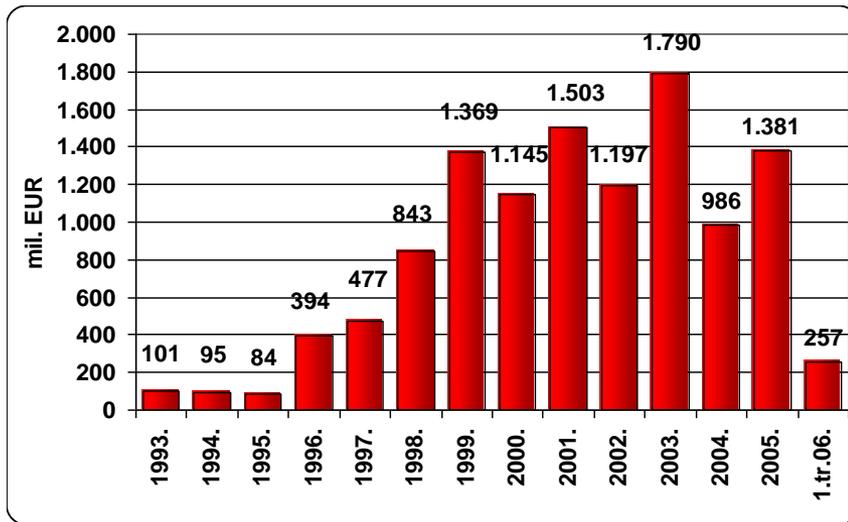
Inozemni dug/BDP

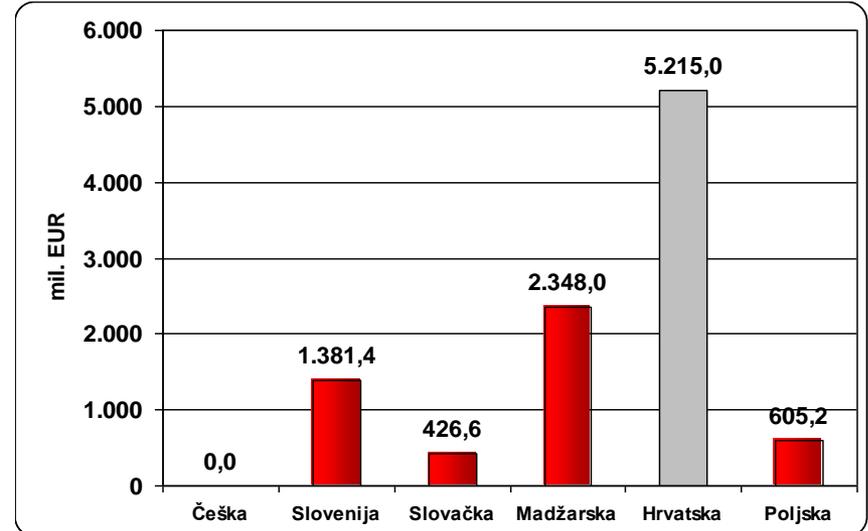
Izvori: Eurostat, HNB i web stranice središnjih banaka.

Inozemna izravna ulaganja

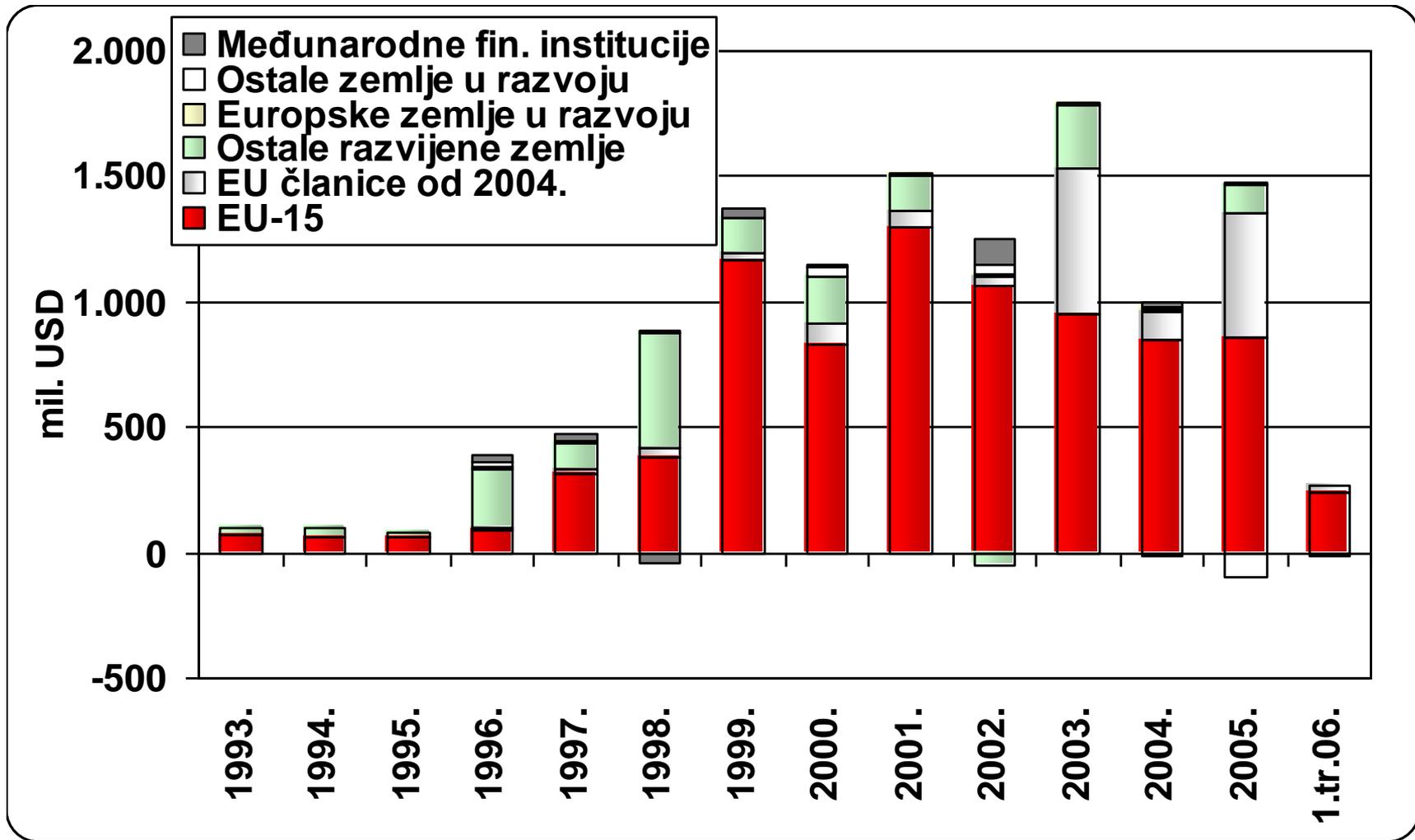
Hrvatska

Zemlje usporedivih značajki, 2005.

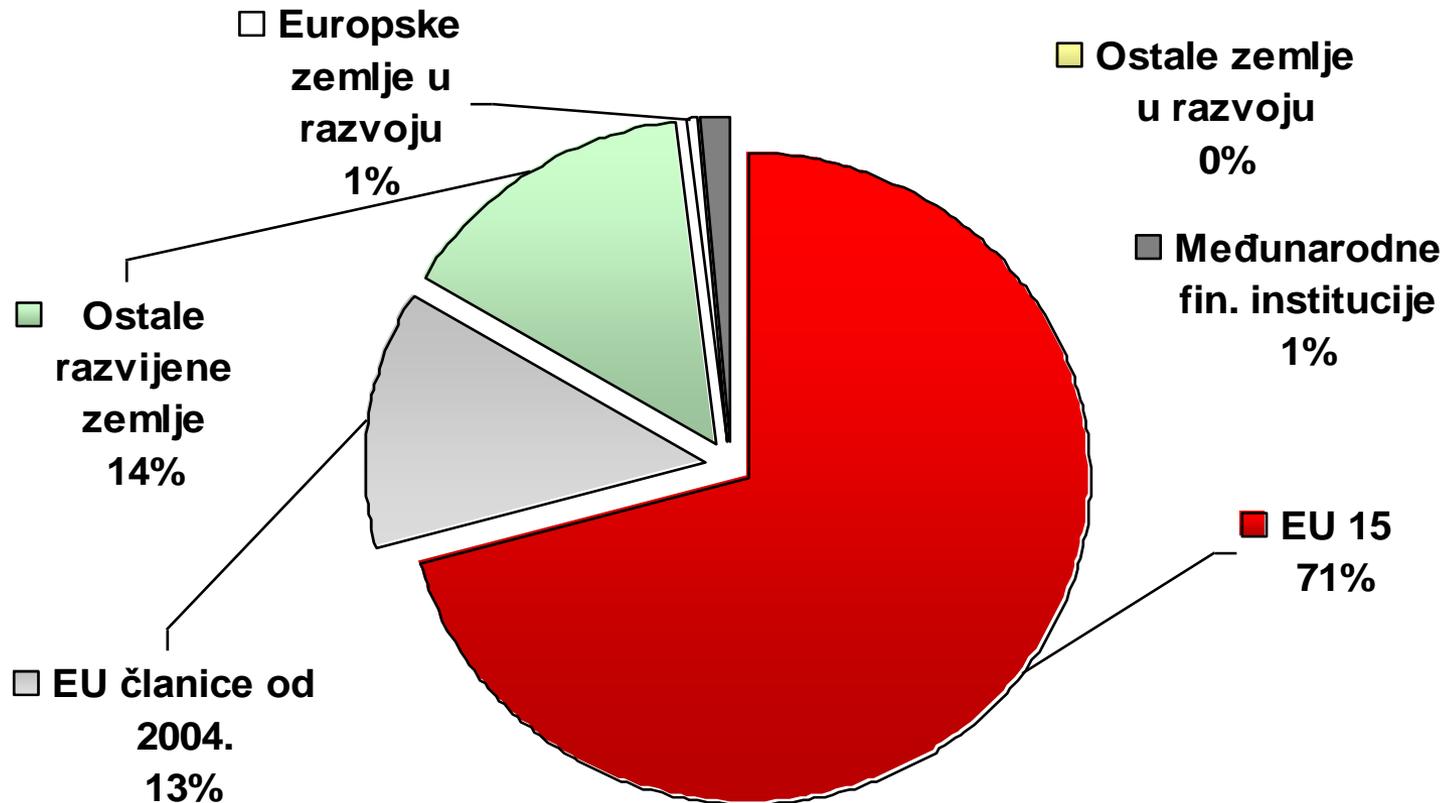

Inozemna izravna ulaganja u RH

Inozemna izravna ulaganja u RH

1993. - 1. tr. 2006. (11.621,3 mil. EUR)

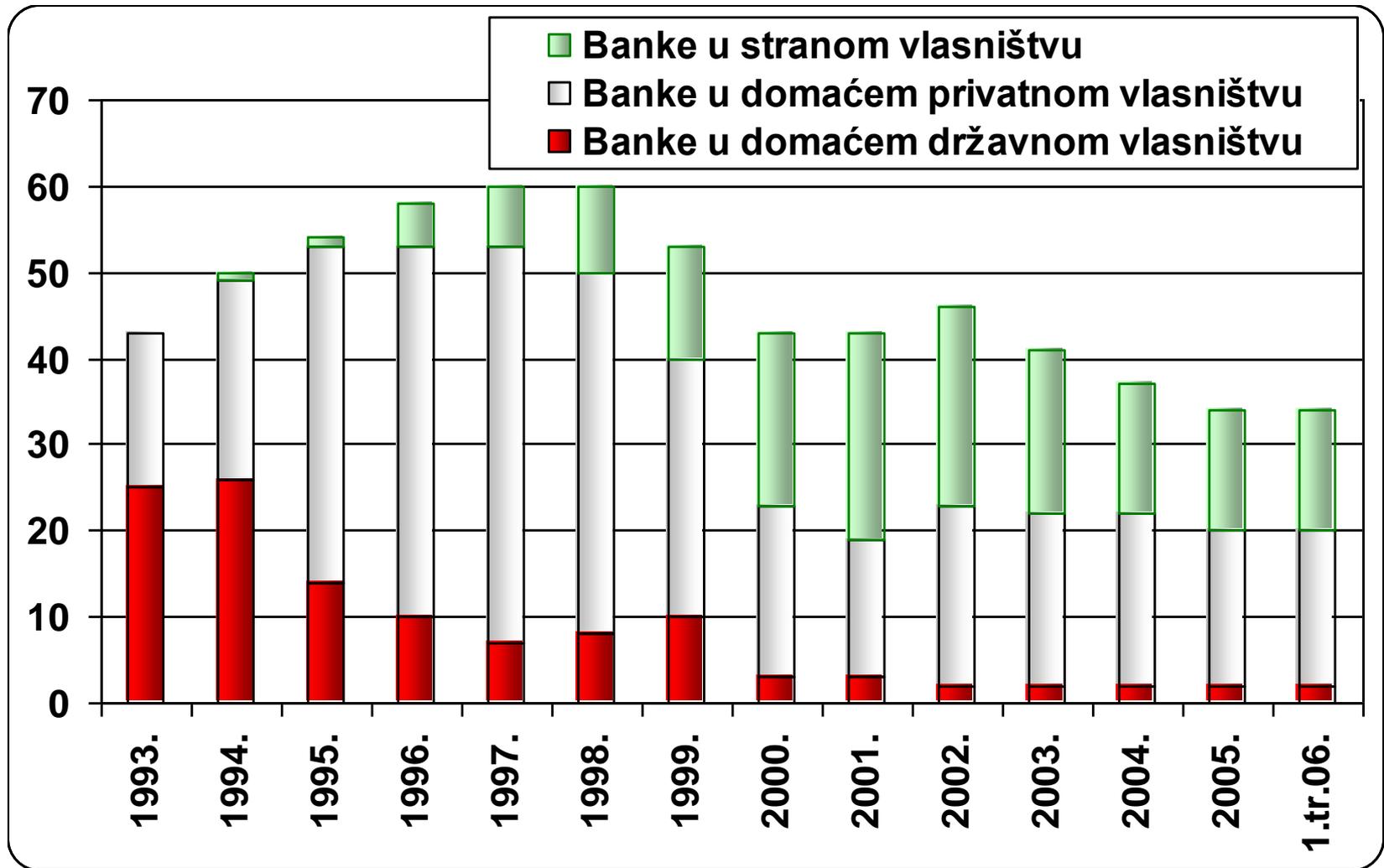

Inozemna izravna vlasnička ulaganja

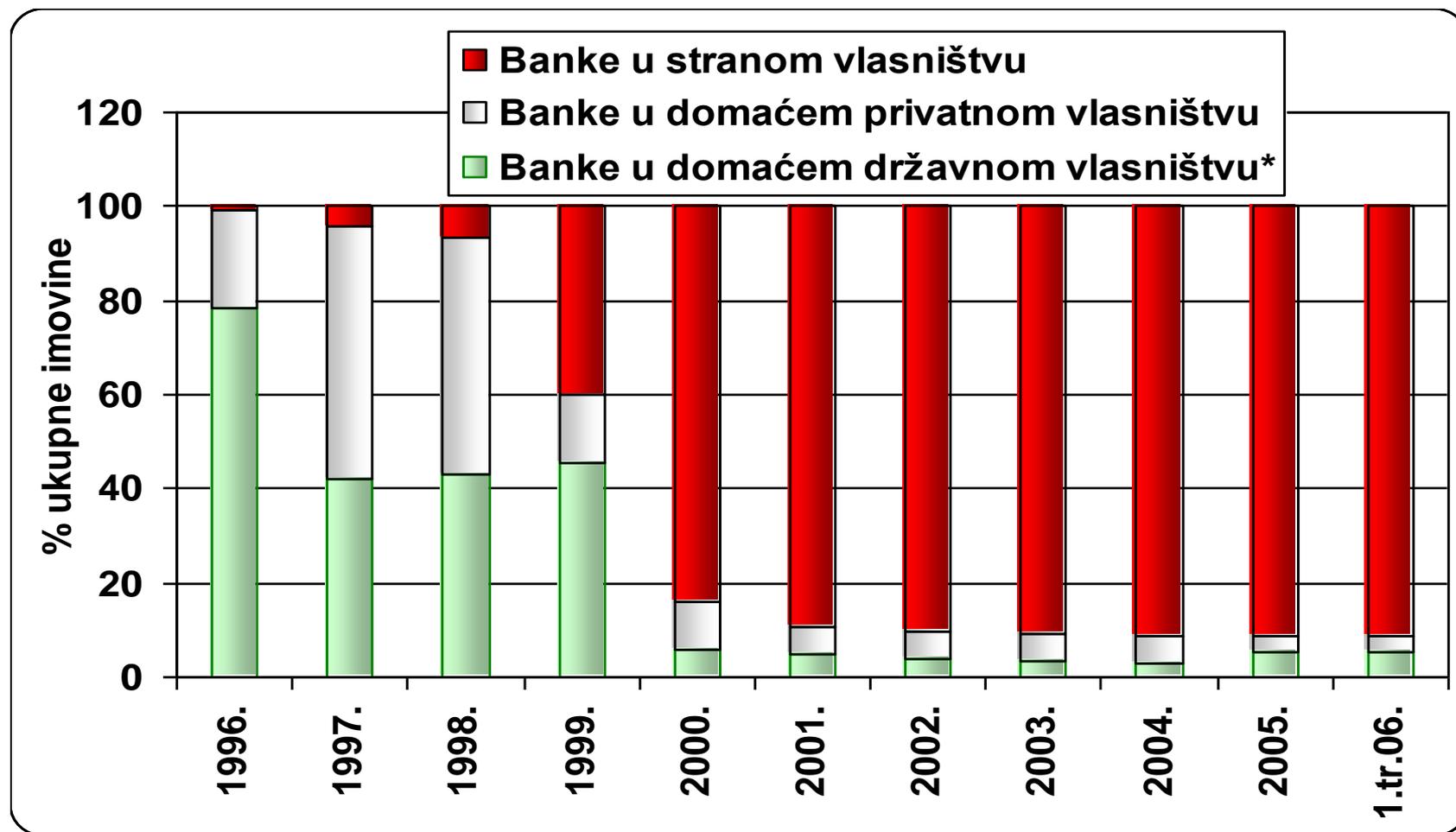
993. - 1. tr. 2006. (7.054,6 mil. EUR)

Broj banaka

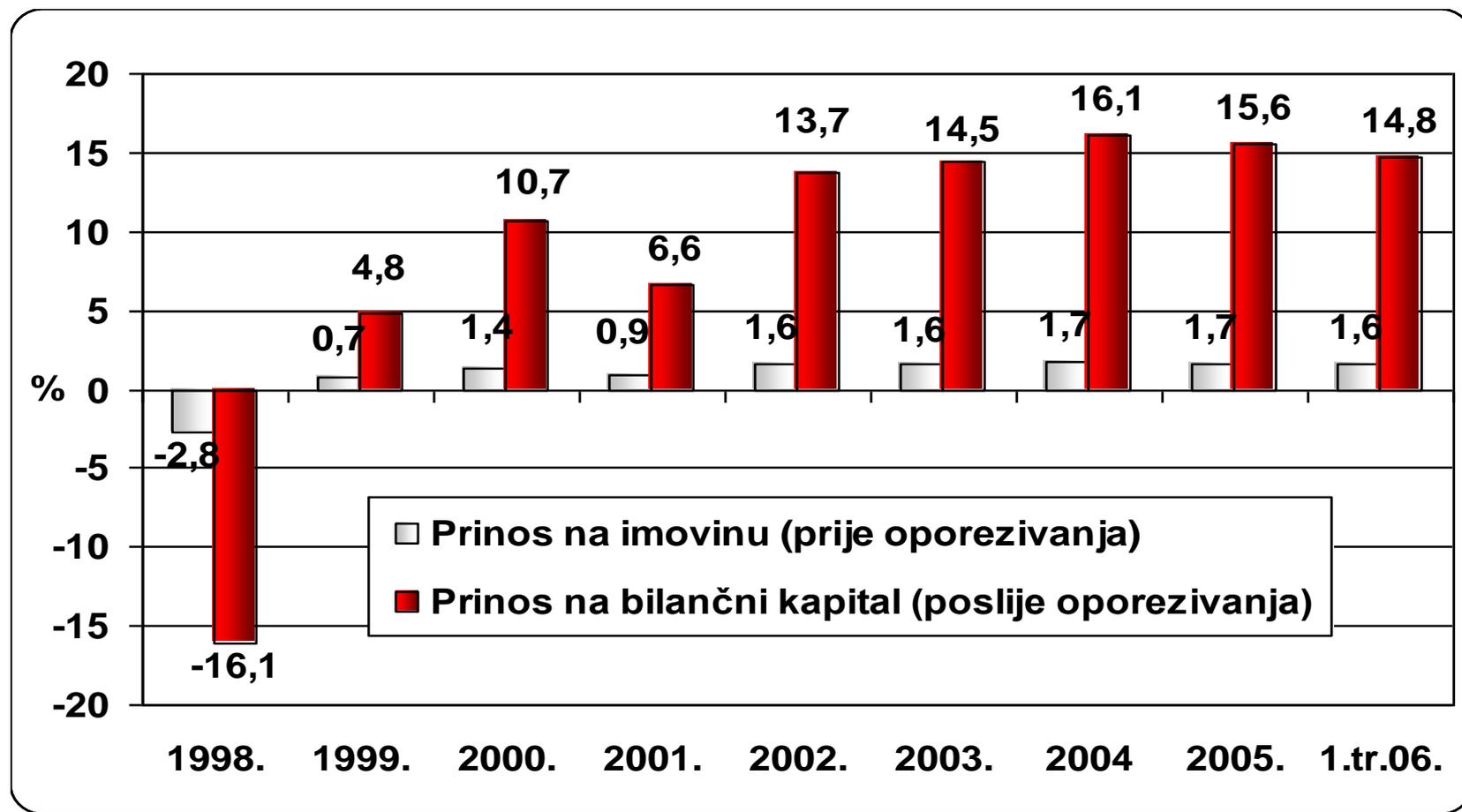

Vlasnička struktura bankovnog sustava

*državno vlasništvo + privatno vlasništvo sa pretežitim državnim udjelom

Prinos na imovinu i prinos na bilančni kapital

ZAKLJUČCI

1. Nacionalne specifičnosti:
 - a) povijesno nasljeđe
 - b) tranzicija
 - c) rat (6% proračuna u narednim desetljećima)
 - d) problemi statistike

ZAKLJUČCI

2. BDP Hrvatske (2005) –

cca 30.949 mln EUR

6.968 EUR pc - tekući tečaj

– to je cca 6% ispod svjetskog prosj.(70. mjesto)

HRVATSKA – na prijelazu iz skupine zemalja sa niskim u **viši srednji dohodak** (po WB 756-9625 USD pc)

ZAKLJUČCI

3. Sa **4,4 mln** stanovnika i **30,9 mlrd EUR** BDP-a HRVATSKA je

MALA EKONOMIJA

sa stupnjem otvorenosti od 75%

OTVORENA EKONOMIJA

ZAKLJUČCI

5. Razlika između potencijalnog (0%) i ostvarenog BDP-a (1990-2000) (-1,6%) predstavlja “**gubitak izgubljene prilike**”

cca 75 – 100 mlrd USD

ili

7 mlrd USD godišnje (38% godišnjeg BDP-a)

To su troškovi:

tranzicije, rata, uspostave države, itd.

ZAKLJUČCI

6. PROBLEM KONVERGENCIJE

*prema prosjeku EU (rast 2,5%)

Potrebna stopa rasta **> 7% (40 god)**

Moguće ostvariti uz stopu investicija oko **30%**, uz granični kap. koef (4) – imamo stopu investicija ali nemamo efikasnost –

PROBLEM - *Stopa investicija 30%; stopa rasta 4,6%; gr.kap.koef (6,5) – gubitak oko 2,4% stope rasta BDP-a zbog neefikasnosti (5,7 mlrd kuna)*

7. SEKTORSKA STRUKTURA BDP-a

- pad primarnog i sekundarnog sektora
- rast tercijarnog i kvartarnog sektora

obilježja
uvozno – trgovačkog
gospodarstva

ZAKLJUČCI

8. STRUKTURA AGREGATNE POTRAŽNJE (POTROŠNJE)

- a) (C) zadržava visok udio u % BDP-a
- b) (G) izrazito visok udio
- c) (I) značajan pad pa rast (60% su poduzet.investicije)
- d) izvoz stagnira – uvoz ekspandira – deficit VTB (5-8%)
i stalni rast ino duga

ZAKLJUČCI

10. STOPA NEZAPOSLENOSTI

povećana sa **7,6%** (1988)

na **21,5% (2001)** – rast nezaposl. 2,75x

Broj nezaposlenih (2001.) – oko **370.000**

Broj umirovljenika:

povećan sa 548.000 (1988) na **1 mil.** (2001)

Omjer zaposl./umir. 3:1 pao na 1,3:1

ZAKLJUČCI

11. Deficit tek. rn. bilance plaćanja uzrokovao
stalni rast INOZEMNOG DUGA

25,5 mlrd. EUR (kraj 2005)

PROBLEM:

Otplata duga u idućih 6 godina

cca **10 %** budućeg godišnjeg BDP-a

12. HRVATSKA

mala i relativno otvorena ekonomija

(ograničenja u samostalnom vođenju EP)

Neriješeni problemi:

- a) dugotrajna depresija i ek. kriza (25 god.)
- b) podzaposlenost resursa (rad, kapital, znanje, tehnologija) – pad efikasnosti
- c) pad izvozne konkurentnosti
- d) rast ino duga
- e) relativni pad životnog standarda i blagostanja

Neuspjeh neoliberalne monetarističke dogme u Hrvatskoj (!?)

- Stagnantna zaposlenost i spor pad nezaposlenosti
- Visok proračunski deficit i iznimno visok deficit VTB
- Rast javnog duga i inozemnog duga
- Preraspodjela bogatstva i razvojnih šansi
- Povećanje regionalnih razlika razvijenosti, itd.